

Dit is "Toestanden" van 27 januari 1989 1ste jaargang nr. 20 Je vindt ons in de kiosk en betere boekhandel voor 50F Abonnementen-voorwaarden vind je op blz. 31, de inhoud op de achterkant Ons afgiftekantoor is Brussel X

Toestanden

WEEKBLAD VLAAMSE TOESTANDEN MAATSCHAPPIJ

Zou het dan toch Zaïre zijn dat VDB heeft ontvoerd om de relaties met België te verbeteren? Of is het een stunt van VTM, waar men zeker wil zijn van minstens één ster op de openingsshow? We houden U op de hoogte!

Gesprek met Lode Van Loock van het Vlaams Overlegcomité Migratie

Waarom geen migrant als migrantencommissaris?

Vorige week noemde Paul Goossens de aanstelling van Paula D'Hondt tot koninklijke migrantencommissaris "ongehoord", omdat het hier gaat om een nevenprodukt van de zoveelste regeringsstoeleldans. Wij vinden het vooral ongehoord dat de regering geen migrant als commissaris aanstelde.

Toestanden: *Waarom geen migrant?*

Lode Van Loock: De politiek die de overheid sinds jaren tegenover de migranten voert, heeft voor gevolg dat er hier geen migranten zijn die een dergelijke taak op zich kunnen nemen. Ik ken het milieu in Vlaanderen, maar ik zie niemand. Voor Wallonië kan ik enkele namen noemen: Bruno Vinikas bijvoorbeeld. De Franstalige pers citeert hem trouwens als mogelijke Franstalige adjunct van D'Hondt.

De situatie doet denken aan wat Albert Martens zei toen hij het Belgisch beleid ten aanzien van de migranten vergeleek met dat tegenover de zwarten in de gewezen kolonie. De zwarten kregen geen recht op politieke participatie. De migranten vandaag ook niet. De zwarten ontvingen een onvoldoende opleiding. De migranten vandaag ook.

Lode Van Loock: Martens stelt het scherp, maar in de grond heeft hij gelijk. De overheid, maar ook de vakbonden, hebben veel te weinig ondernomen om de migranten een plaats te geven in onze samenleving. De officiële erkenning van de islam heeft tot 1974 op zich laten wachten. En het was natuurlijk geen toeval dat het aanbieden van dit 'religieus comfort' samenviel met de afkondiging van de migratiestop.

PAULA D'HONDT TE VELDE!

Om op de commissaris terug te komen: hoewel D'Hondt het dossier niet kent, vinden we de aanstelling op zich positief. Het migrantenvraagstuk behoorde steeds tot de bevoegdheden van Justitie, van de Staatsveiligheid. Die hielden zich bezig met "toelaten tot het grondgebied" of "verwijderen van het grondgebied", niets meer. De kans bestaat nu om de migrantenproblemen uit die sfeer te halen. Voor ons horen die thuis op het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Dat houdt zich bezig met alle burgers die in België wonen. *Jullie hebben voor mevrouw D'Hondt zeker een prioriteitenlijstje?*

Lode Van Loock: Ja, maar we mogen ook niet te veel van haar verwachten. Zij heeft slechts een coördinerende functie op nationaal vlak. De bevoegdheid voor het integratiebeleid ligt bij de gemeenschappen. Over haar werkingsmiddelen is niets bekend en natuurlijk beschikt zij niet over een administratie. Zonder een administratie komt er nooit een migrantenbeleid van de grond. Wij denken aan een orgaan zoals de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen, stevig gesteund op de sociale partners.

Kan de commissaris iets doen inzake migrantenstemrecht?

Lode Van Loock: Ik denk het niet en toch blijven wij van mening dat geen ernstig migrantenbeleid mogelijk is zonder participatie van de betrokkenen. Wat is de toestand vandaag? Aan de ene kant zien we het aantal naturalisaties stijgen. De ACLI, de christelijke Italiaanse arbeidersbeweging, roept op tot naturalisatie. De wet Gol had voor gevolg dat kinderen uit gemengde huwelijken automatisch Belg worden. Het gaat hier om 60.000 mensen over heel België. Om in Brussel bij de stedelijke maatschappij voor openbaar vervoer te kunnen blijven werken dienden de migranten zich te laten naturaliseren. In oktober vorig jaar namen in de hoofdstad reeds 5 à 6.000 Marokkanen aan de gemeenteraadsverkiezingen deel. Aan de andere kant, zijn er heel wat migranten die de stap niet wensen te zetten, maar de discussie over hun stemrecht zit vandaag muurvast. Geen enkele partij die aan dat debat wil beginnen.

Staatssecretaris Valckeniers vergast de commissaris op een geschenk: een enquête over de migranten in Brussel. Hoe evalueren jullie dit onderzoek?

Lode Van Loock: Positief is dat een officiële enquête een aantal feiten bekend maakt: 82% van de Brusselse migranten aangesloten bij een mutualiteit, ongeveer 55% bij een vakbond. Die cijfers wijzen op een reeds vrij vergaande integratie. Maar de enquête stelde te weinig feitelijke en te veel opinie vragen. Negatief is ook dat het document de neiging heeft om integratie maar meteen gelijk te stellen aan naturalisatie.

Jan Van Kerkhoven

Op de conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (KVSE) heeft de Roemeense minister van Buitenlandse Betrekkingen vorige week duidelijk gemaakt dat Roemenië niet alle verbintenissen zal naleven. Vooral de godsdienstvrijheid en de bewegingsvrijheid schieten in het verkeerde keelgat bij Ceausescu. En wat gaan de CVSE-landen dan doen om de naleving van de verbintenissen af te dwingen? Diplomatieke druk? Alsof dat voldoende zou zijn.

Het lot van de dissidente Doina Cornea, waarover Toestanden vorige week berichtte, toont de gebreken van louter diplomatieke druk. Sedert 15 november was zij spoorloos. De Commissie voor Buitenlandse Betrekkingen interpelleerde Tindemans hierover in het Belgische parlement. Hij maakte zich geen zorgen: "Op dit ogenblik laat niets ons toe de informatie van de Roemeense ambassadeur in twijfel te trekken wanneer hij zegt dat Me-vrouw Cornea bewegingsvrijheid geniet en het normale bestaan van een gepensioneerde leerkracht leidt". Eigenaardig toch om enkel maar te luis-teren naar de Roemeense ambassadeur,

Boycot Roemenië

terwijl zelfs "onze" ambassadeur in Boekarest geen toelating kreeg om Doina Cornea te bezoeken. Intussen weten we wat dat "normale bestaan" betekent: een permanente bewaking van haar woning, een totale controle op haar bewegingen, een isolement van haar vrienden en een afgesloten telefoon.

Het is duidelijk dat Roemenië geen waarnemers inzake mensenrechten duldt. In dit kader is het opmerkelijk dat de dochter van Cornea, die in Parijs woont, de stille diplomatie van de Franse autoriteiten verwerpt.

Moeten we dan onze handelsbetrekkingen herzien? Uit een verslag over de Belgische Buitenlandse Handel blijkt dat ons land in 1987 voor 2170 miljoen frank invoerde vanuit Roemenië, tweemaal zoveel als onze uitvoer naar dat land. Een boycot van Roemeense produkten is aangewezen als drukkingsmiddel en sym-

bolische daad. Neen, zegt Tindemans, zo'n beleid zou enkel tot gevolg hebben dat de bevoorradingproblemen van de Roemeense bevolking nog toenemen. Nochtans vraagt de clandestiene vakbond *Vrijheid* een invoerboycot van Roemeense voedingswaren, zolang aan de behoeften van het Roemeense volk niet is voldaan.

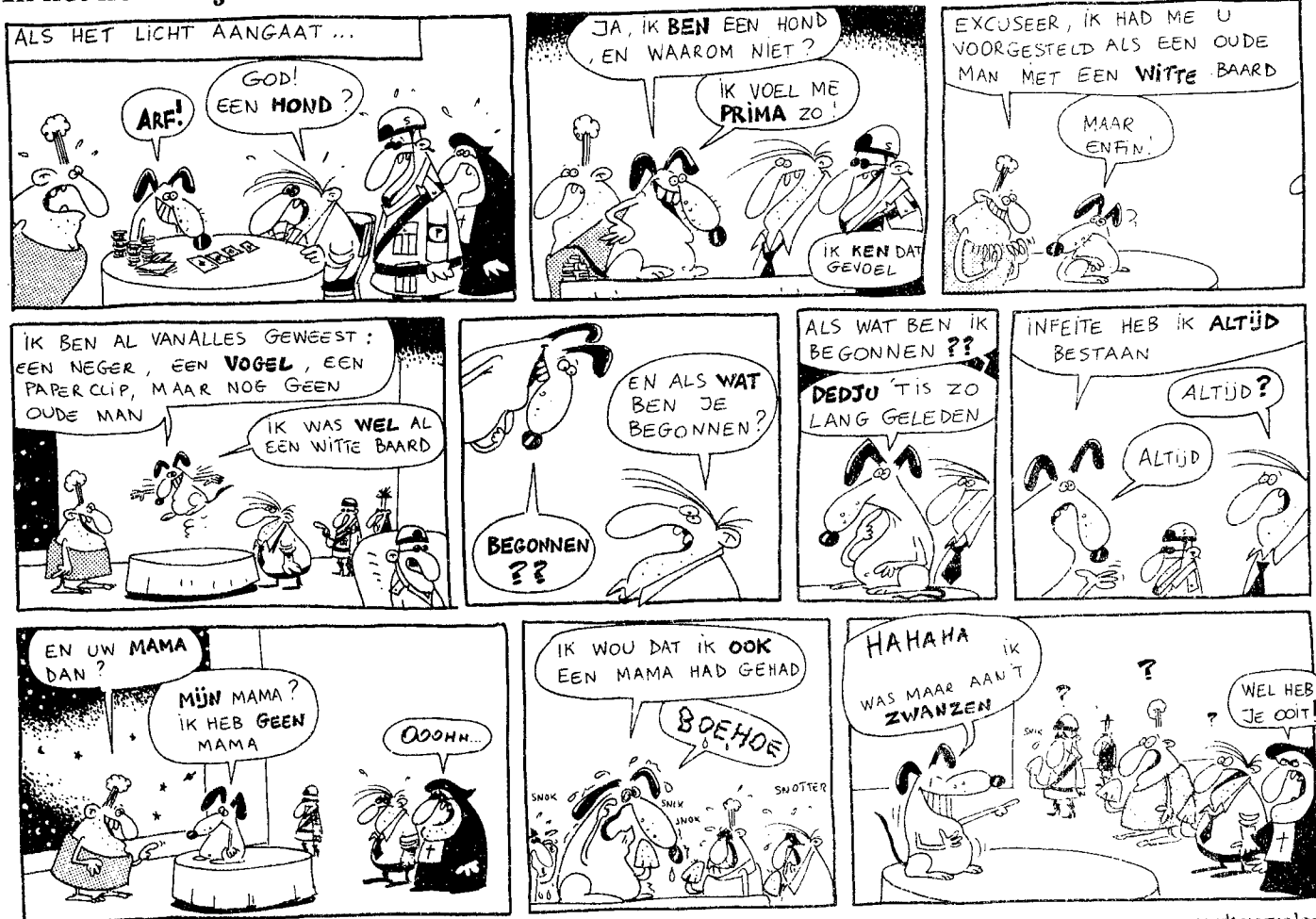
Schijnbaar ligt de bal dus in het kamp van de Sovjetunie. Roemenië is voor hen zowat de belangrijkste leverancier van vlees, groenten en fruit. Juist die produkten die aan de Roemeense binnenlandse markt worden onttrokken. Toch verklaren niet alleen commerciële relaties de lakse houding van Moskou. Voor de Sovjetunie primeert nog steeds de stabiliteit van de Oosteuropese regimes. Het politiek vacuüm na een mogelijke val van Ceausescu zou alleen maar destabiliserend werken.

En zo blijft alles bij het oude. Europa kijkt passief toe. De Sovjetunie vreest instabiliteit. En de Roemeense oppositie is niet georganiseerd. "De Donau van het Denken" kan gerust zijn opvolging voorbereiden.

Dirk Diels

In het hemelrijk

door Quirit

wordt vervolgd

Op het grote ABVV-schaakbord zijn de belangrijkste posities al ingenomen. Binnen afzienbare tijd -vrijwel zeker nog dit jaar- wordt de ABVV-top bijna volledig vervangen. Een strijd die zich afspeelt zonder al te veel inbreng van de vakbondsleden.

Personen

Met de officiële aankondiging van zijn kandidatuur om Vanden Broucke op te volgen, heeft *François Janssens*, de huidige BBTK-voorzitter, bevestigd wat al een tijd de ronde deed in de wandelgangen. Hij is de grootste kanshebber. Frans-talig -dat zou de eerste keer in de geschiedenis van het ABVV zijn- en gelanceerd vanuit de bediendencentrale: die twee zaken maken van hem een unieke figuur. Reken daarbij dat hij universitair geschoold is en hij wordt helemaal een syndicaal buitenbeentje.

Janssens is tevens erg jong: een veertiger. Iets wat hem zeker nog parten zal spelen. Ook al omdat hij zich opwerpt als dé verdediger van een meer pragmatische, minder ideologische vakbondsstijl.

Peter Steenhaut, vroeger ook al getipt als opvolger van Vanden Broucke, heeft zich op het laatste ogenblik toch bedacht: liever de ARGO dan het ABVV, heet het officieel. Er wordt echter gefluisterd dat zijn profiel toch niet helemaal aangepast was en dat de ACOD in dit gevecht echt wel adem te kort kwam. Vooral financieel dan.

De overige mogelijke leveranciers van voorzitters, de arbeiderscentrales, hebben het lastig in 1989. Ook al zijn ze nog altijd goed voor het merendeel van de leden, hun aanzien is de jongste jaren, recht evenredig met de werkloosheid -die zich vooral in de industrie aandiende- serieus gezakt. Bovendien zitten een aantal onder hen, de metaal in Gent en de mijnwerkers in Limburg om er twee te noemen, met weinig frisse schandalen op hun nek. Al bij al niet direct een optimale vertrekpositie om de hoogste post te claimen. Maneuvers zijn natuurlijk nooit hele-

François Janssens, kandidaat om André Vanden Broucke op te volgen

De toekomst van het ABVV?

Anderhalf jaar na het ACV is ook de ABVV-leiding aan vernieuwing toe. Maar in tegenstelling tot wat sommigen verwachtten, lijkt het in de eerste plaats een vedettenkamp te worden. Een balans bij het begin.

JANSSENS VOORZITTER ABVV?

maal uitgesloten.

Principes

In heel de discussie rond de vernieuwing in het ABVV valt het op hoe weinig aandacht er gaat naar de principes, naar het programma van de kandidaten. De grote oriëntaties van het ABVV, de problemen waarmee de vakbeweging vandaag worstelt, het beloofde nieuwe elan van de socialistische vakbond, er wordt allemaal bitter weinig over gezegd. Kort even de feiten op een rijtje. Het ABVV verliest al jaren de sociale verkiezingen. Vooral in 1987 kwam de klap hard aan. De leiding verwachtte grote winst. Het werd een fiasco. De socialistische vakbond verliest ook leden. Zeker bij de zogenaamde nieuwe werknemerscategorieën: vrouwen, jongeren, kaders en bedienden zien

maar weinig heil in het ABVV. En dat merkt de bond ook wel: de syndicalisatiegraden van deze groepen hinken ergens achterop. Maar laat ons eerlijk zijn: het ABVV doet zelf ook bitter weinig om deze mensen in huis te halen.

Programmatisch loopt er ook al iets scheef. De vrij duidelijke standpunten van het ABVV rond sociale zekerheid en fiscaliteit, bijvoorbeeld, kent niemand. En met zijn eigen radicaal discours weet het ABVV ook al geen blijf. Het slaat niet aan bij de leden en als er dan eens een actie loskomt, raakt de vakbond snel helemaal de pedalen kwijt. "Gebrek aan leiding" zegt men daarover aan de basis meestal, roept men soms.

De lijst is trouwens nog veel langer, als we er "de problemen in de Hoogstraat", zoals ze genoemd worden, bijnemen. Vormingsinstituut en Studiedienst die met BTK'ers, DAC'ers of op halve kracht draaien, diensten die in andere vakbonden beter worden uitgebouwd, bouwt het ABVV langzaam af enzovoort. De betrokken medewerkers vragen trouwens al lang orde op zaken. De top denkt bij die woorden dadelijk aan bezuinigen.

Vernieuwing

Niet alleen kijken naar wie, ook naar wát het wordt, dat is de boodschap voor de komende maanden. François Janssens, de gedoodverfde nieuwe ABVV-voorzitter, heeft alvast één verdienste. De discussie over de toekomst van de vakbeweging is sinds kort niet langer het territorium van de verheven intellectueel in bruine kroegen. Zijn BBTK organiseerde daarover in de lente van vorig jaar een heus congres. Dat is dus al minstens één nieuw feit -en een pluim op de hoed van Janssens. Zelfs al stonden er heel wat vraagtekens bij de organisatie van dat congres, zoals sommige militanten mopperden. Laat ons dus maar hopen dat de *perestrojka* in het ABVV niet stopt bij de vakbondstop.

Bob Hancké

Mobutu speelt internationale bluffpoker met België als joker

De hoogspanning tussen België en Zaire houdt aan ondanks de discrete diplomatie van Tindemans, Martens en Koning Boudewijn. Waarom die hoogspanning? Mobutu weert zich tegen de strategie van het Internationaal Monetair Fonds en gebruikt daarbij België als schietschijf.

Het officiële Zairese persagentschap AZAP heeft op zeer korte tijd ruime bekendheid verworven door een stroom vlijmscherpe communiqués, afgevuurd op een onthutste Belgische regering. Wat aanvankelijk beschouwd werd als de zoveelste rel in een bewogen liefde-haat verhouding, escaleerde tot een veralgemeende crisis. Stapsgewijs maakte Zaire brandhout van de bevoorrechte relaties met het vroegere moederland.

Zairese studenten, zakenlui en firma's werden aangemaand het land te verlaten. Het Belgische profitaat op de kap van de Zairese economie en de ontwikkelingssamenwerking vond niet langer genade. Kort daarop bevestigde AZAP de eenzijdige beperking van de landingsrechten voor Sabena, de terugbetalingstop van de schulden en de opzegging van de vriendschaps- en samenwerkingsakkoorden.

In de Belgische media heerst verwarring over de reële oorzaken van dit steekspel. Minister Tindemans schreef de Zairese wrevel oorspronkelijk toe aan allerlei negatieve persanalyses over het reilen en zeilen van Mobutu. Hij scheen hierbij te vergeten dat het wanbeleid van het Zairese regime sinds jaren aangeklaagd wordt in wetenschappelijke studies, internationale rapporten, mensenrechtencomités, het Volkerentribunaal in Rotterdam (1982), het NCOS enzovoort.

Een tweede scenario verwijst naar de ontoereikende voorstellen tot schuldverlichting waarmee premier Martens naar Zaire trok. Deze stelling wordt evenwel resoluut verworpen door de Zairese president. Niet de centen, maar het onevenwichtige partnership en het hooghartig paternalisme van de bepaalde Belgen, zou aan de basis liggen van de ruzie.

Andere analyses benadrukken veeleer het verminderd gewicht van België (na de "overname" van de Generale) of menen dat het regime een externe crisis uitlokt om de afbrokkelende nationale eenheid te herstellen en de interne onrust te neutraliseren.

...MOEILIJKE UREN BIJ AZAP

Doorheen al deze scenario's, blijft echter de vraag sluimeren waarom de crisis juist nu in alle hevigheid losbreekt. Waarop sturen Zaire en zijn leider(s) aan?

Medeplichtigheid

Wie het dikke mistgordijn wil opentrekken, doet er goed aan de crisis ook in een historisch perspectief te plaatsen. De chronische verarming van dit potentieel bijzonder rijke land kan niet zonder meer toegeschreven worden aan een corrupt regime. Even naïef is het te veronderstellen dat het verdwijnen van Mobutu volstaat om het lot van de Zairese bevolking te verbeteren. De vraag rijst veeleer hoe de opgang en vooral de lange levensduur van het Mobutu-régime kan verklaard worden.

Toegegeven: in het Zairese rekvisitoor over de koloniale uitbuiting en het neokolonialisme steekt een onmiskenbare grond van waarheid. Vooral buitenlandse geschiedkundigen schetsten een negatief beeld van het Belgische kolonialisme en

de totaal onvoorbereide dekolonisatie. Het lijkt geen twijfel dat de chaotische postkoloniale evolutie van Zaire hierdoor wezenlijk beïnvloed werd. Zo vormden de economische uitbuiting van de in-landse bevolking en het autoritarisme van de koloniale staat wellicht een inspiratiebron voor het Zairese staatshoofd en een handig alibi tegen externe kritiek op zijn mensenrechtenbeleid. De bruuske dekolonisatie ("le pari congolais") leidde tot de oprichting van een artificieel natie-staat, met een minimale levensvatbaarheid. Zaire telde bijvoorbeeld amper een handjevol universitaire en nauwelijks 3 gekwalificeerde ambtenaren. Loslaten en houden, heette het Belgische devies. De formele machtsoverdracht aan de onervaren zwarte nationalist verzeekerde dat de economische macht nagenoeg volledig in handen zou blijven van allerlei (concurrerende) buitenlandse monopolies.

Dertig jaar na de onafhankelijkheid, is deze situatie niet grondig gewijzigd, ondanks de vrij bewogen postkoloniale geschiedenis van Zaire. Nauwelijks één week na de onafhankelijkheidsceremonie stortte het fragiele staatsdecor in elkaar. De daaropvolgende chaos (1960-65) maakte de weg vrij voor een autocratisch regime, dat stabiliteit en vrij verkeer van grondstoffen en kapitalen kon verzekeren. Mobutu verstevigde zijn gezag door de fysische uitschakeling van oppositieleiden (P. Mulele), de oprichting van een eenheidspartij met een nationalistische ideologie en het smeden van binnen- en buitenlandse coalities. Mobutu's interne machtsbasis berust op een beperkt stedelijk politiek cliënteel, dat eeuwige trouw zweert aan "Le Guide" in ruil voor vrije toegang tot de schatkist. De bekende Zairese kwalen (korruptie, kapitaalvlucht, gebrek aan beleid, planning en produktieve investeringen, verwaarlozing van de landbouw) vloeien onvermijdelijk voort uit deze staatslogica. Dit verklaart ook waarom Zaire elke hulp aanvaardt (ongeacht de ontwikkelingswaarde of kostprijs) en allerlei

megalomane miljardenprojecten onderschrijft. Deze beruchte "witte olifanten", hebben alleen geleid tot een gigantische schuldenlast, waarvan de Zaïrese bevolking het gelag betaalt. Het spreekt vanzelf dat deze zwakke staat, geleid door een parasitaire topklaag, een ideaal bruggehoofd vormt voor buitenlandse belangengroepen die de enorme Zaïrese rijkdommen beheren of begeren. De Zaïrese overheid zag geen graten in een veelzijdige externe afhankelijkheid zolang het hieruit voldoende voordelen haalde (uitvoertaksen, commissielonen, smeergelden). Wel wordt voortdurend slag geleverd om een hogere prijs te bekomen voor de oogluikend toegestane roofofbouw op de nationale rijkdommen. Dit bleek duidelijk bij de halfslachtige nationalisatie van de Union Minière (1967) en de beruchte Zaïrisering (1974-76).

Ook de huidige hoogspanning met België moet wellicht gezien worden als een poging om een groter deel van de economische koek af te dwingen in de vorm van een kwijtschelding of een aanzienlijke verlichting van de schuldenlast (56% van het Zaïrese overheidsbudget in 1985). Niet alleen van België, maar ook van andere "bevoorrechte" of "bevriende" naties ... en het Internationaal Monetair Fonds (IMF), waarmee de relaties vorig jaar tijdelijk opgeschort werden. Noodgedwongen wellicht, onder druk van de "jonge Turken" in de MPR en het stijgend ongenoegen van de stedelijke bevolking, die gebukt gaat onder een inflatie van 100% op jaarbasis, kiest Mobutu ditmaal voor een frontale aanval.

Toronto

In de jaren '80 werd het verlenen van ontwikkelingshulp en IMF-bijstand aan Afrika steeds meer gekoppeld aan strenge economische aanpassingsprogramma's.

Ook de publieke opinie verzoende zich niet langer met een onvoorwaardelijke steun aan corrupte regimes. Met de intrede van de SP in de regering en een nieuw beleid op Ontwikkelingssamenwerking, was de kans dan ook groot dat het zorgvuldig toegedekt Zaïre-debat opnieuw zou opflakkeren bij de behandeling van het schuldendossier (Zaïre heeft 37 miljard BF schulden tegenover België). De beslissingen van de 7 grote industrielanden te Toronto in juni jongstleden inzake de schuldverlichting, bood België de kans zich in te schrijven in multilaterale afspraken eerder dan moeizame bilaterale regelingen uit te werken, die op het thuisfront slecht onthaald zouden worden. Kort daarna bracht IMF-directeur Camdessus een discreet bezoek aan ons land om de steun van de Belgische overheden voor een bijzonder drastisch IMF-programma te vragen. De voorziene hervormingsmaatregelen dreigen geen spaander over te laten van de financiële pijlers waarop het Zaïrese regime steunt. Zo pleit het IMF voor zware belastingen op de uiterlijke kenmerken van rijkdom... Mobutu heeft zeer vlug lont geroken. In een interview met Jeune Afrique (september 1988) klaagt hij de IMF-druk op België aan als een "neokoloniaal complot" en vraagt hij uitdrukkelijk dat de bevoorrechte bilaterale partners van Zaïre zich niet zouden "verbergen achter onpersoonlijke, multilaterale mechanismen, die de schuldlanden terechtwijzen als een beklagde voor een jury...". Of de Belgische overheid, als belangrijkste individuele donor van Zaïre (jaarlijks 5 miljard Bfr.) kennis genomen had van deze waarschuwing valt te betwijfelen, gelet op de vrij geïmproviseerde indruk die Martens terzake naliet tijdens zijn Zaïre-reis. Mobutu nam geen vrede met de Belgische "peulschil" inzake schuldverlichting en

met de weigering om zachtere voorwaarden te bepleiten bij het IMF.

Schietschijf

Tegen deze achtergrond, is het niet onwaarschijnlijk dat het Mobutu-regime de dreiging van een donorkartel, onder IMF-leiding, met een spelletje "blufpoker" tracht te bezweren. België is de ideale schietschijf voor deze strategie. Het koloniaal verleden, het aarzelend buitenlands beleid, de bedenkelijke kwaliteit van de ontwikkelingshulp en het verminderd financieel gewicht van België in Zaïre, bieden zeer bruikbare troefkaarten ...

Het opzet ligt voor de hand. Door het afstoten van het "onevenwichtige" partnership met België, wil Mobutu zijn vastberadenheid op ondubbelzinnige wijze illustreren tegenover andere "bevriende" naties en het IMF. Dit om verder op hun broodnodige financiële "goodwill" te kunnen rekenen.

Gelet op de historische precedenten (de Shaba-crisissen) en het geopolitieke belang van Zaïre, is het niet onwaarschijnlijk dat Mobutu opnieuw zijn slag thuis haalt. Op de top van Franssprekende landen in Casablanca leek Mitterrand niet toeschietelijk, maar eind december maakt het IMF bekend dat Zaïre eerstdaags 110 miljoen dollar toegestopt krijgt ...

België ruimt inmiddels de scherven en bezint zich vertwijfeld over de toekomst van de samenwerking met de ex-kolonie. Hopelijk mondt zulks uit in het grondig parlementair Zaïre-debat, waarop reeds zolang aangedrongen wordt. Onze ontwikkelingsamenwerking is immers dringend toe aan een ernstige face-lift, wil men geld van de belastingbetaler eindelijk aanwenden ten bate van de verpauperde Zaïrese bevolking.

Tom Veranneman

De Belgische ontwikkelingshulp voor Zaïre

de aandacht voor landbouw en transportinfrastructuur, twee vitale slagaders van de Zaïrese economie, ondermaats (respectievelijk 10% en 9% van de middelen). Tenslotte leidt de binding van de hulp ertoe dat Zaïre vaak verplicht wordt over-

gefactureerde diensten of goederen aan te kopen, die terugvloeit van het "geïnvesteerde" geld verzekeren.

Beperkte initiatieven, zoals de "tegenwaardefondsen" (aanwending van een gedeelte van de hulp om de schuld af te betalen terwijl Zaïre een gelijklopend bedrag in lokale munt stort in een sociaal ontwikkelingsfonds onder medebeheer van België) volstaan echter niet om de Augiasstal te zuiveren.

(tv)

Tot op heden oogt de balans weinig rooskleurig. De beschikbare cijfers lopen vaak uiteen, maar laten toe vast te stellen dat de 500 (vaak overbetaalde) coöperanten die in Zaïre werken, een onevenredig groot deel van het hulpbudget opsorpen. De moeizame afbouw van de technische bijstand in het onderwijs (goed voor 50% van de bilaterale middelen in 1987) bestendigt een "substitutie-coöperatie", die onverenigbaar is met de prioriteiten van het land. Ondanks alle lippendienst blijft

Het statuut van de kandidaat-politieke vluchtelingen (kpv's) is al geruime tijd erg omstreden. Door de wet van 14 juli 1987 heeft de toenmalige Justitieminister Jean Gol (PRL) het asielrecht grotendeels uitgehold.

Tot '87 besliste de UNO over de toekenning van het statuut aan politieke vluchtelingen. België was het enige land waar dat gebeurde. Gol schafte dit systeem echter af en liet de minister van Justitie zowel beslissen over de toelating tot het grondgebied als over de toekenning van het statuut van politiek vluchteling. In tegenpraak met de aanbevelingen van de Raad van Europa en van het Europees Parlement worden bovendien de vervoerders (luchtvaartmaatschappijen) bestraft als zij illegale vluchtelingen het land binnenbrengen: het ligt echter voor de hand dat je als persoon die het land ontvlucht om politieke redenen niet steeds een geldig uitreisbewijs van dit land zal kunnen krijgen. Bovendien wordt de beroepsmogelijkheid bij de rechtbanken tegen een weigering van het statuut van politiek vluchteling afgeschaft. Ook kan de Justitieminister voortaan kpv's aan de grens weigeren. Door al deze maatregelen is het asielrecht grotendeels uitgehold. Maar ook de opvang is schabouwelijk geregeld. In *Binnen en buiten. Vluchtelingen op*

Bij de onderhandelingen over het nieuwe Vlaams regeerakkoord wil de SP maatregelen voor het milieu en de reclame op de BRT. Gewone beleidsopties noemt Vandebroucke dat. De SP zal er zeker geen breukpunten van maken, verklaarde hij. Allicht niet. Hoe kun je nu breken met partners met wie je veroordeeld bent om tot 1994 samen te leven? Zo luidt toch immers het akkoord en de wet die Dehaene misschien wel meesterlijk arrangeerde maar de SP uitdrukkelijk eiste. "Huis clos", maar dan met z'n vieren. Want ook de PVV zal er zich uiteindelijk niet aan kunnen onttrekken, monkelde Dehaene met satanisch leedvermaak in zijn interview met De Morgen. "L'enfer, c'est les autres". Politici zijn echter bereid om voor veel door de hel te gaan, zeker als het maar om wat principes gaat.

Omdat hij het spel wel wilde meespelen overwoog de BSR ook even de ontvoering van Adolf Gerannemans. De pijp en de schoen gaven geen probleem terwijl men het gehoorapparaat zou vervangen door

Zwartboek politieke vluchtelingen

Asielrecht uitgehold

zoek naar recht belicht een keure van auteurs-specialisten de hele problematiek van de kpv's. Zo'n uiteenlopende problemen als de geschiedenis van het vraagstuk (door Koen De Feijter), de definitie van het begrip politiek vluchteling (Jean Bosuyt) en de rechtspositie op het domein van sociale zekerheid, huisvesting,

school en dergelijke van de aanvaarde vluchteling (Veerle Hobin en Luc Walley) komen aan bod. Interessant is echter vooral het stuk van John De Wit en Alain Vanden Bon. Zij belichten de geschiedenis van de wet-Gol en tonen daarmee aan op welke autoritaire wijze de voormalige Justitieminister te werk ging. In hun stuk over de opvang verduidelijken Kris Coenegrachts en Katie Van Cauwenberge de verschillende opvangplannen. Tot staatssecretaris Smet de koe bij de horens vatte, heerste er een wisjewasjespolitiek, waarbij de vluchtelingen van hier naar daar werden gestuurd. Maar ook het fameuze spreidingsplan over de diverse Belgische gemeenten was niet volmaakt. Al bij al zijn beide auteurs toch vrij positief over het beleid van de staatssecretaris voor emancipatiezaken.

Uiteindelijk is *Binnen en buiten* een vrij technisch en kwalitatief hoogstaand zwartboek over de problemen van vluchtelingen geworden. Spijtig dat de druk bijna onleesbaar klein is en de prijs evenredig hoog (550 fr.), maar dat geldt nu eenmaal voor alle produkten van uitgeverij Kluwer die in deze sector een quasi-monopolie heeft.

Ivo Moelans

Binnen en buiten. Vluchtelingen op zoek naar recht, Kluwer, Antwerpen, 1988

BELGIE KORT

van had gemerkt.

een paar oogkleppen. Dat de zaak niet doorging kwam omdat Adolf Gerannemans zo'n hoog bedrag eiste in guldens.

De Croo wilde toch de maximumsnelheid opvoeren tot 130? Welnu de Rijkswacht bekeurt inderdaad nog alleen maar wie boven de 130 rijdt. Resultaat: 55% meer verkeersdoden. Bijna 700 Belgen meer verongelukt op onze wegen. Men liet ook wat minder in het zakje blazen en het aantal zatlappen dat bij ongevallen betrokken was, liep op met 40%. "En waar blijf je met de vrijheid van de automobilist?" huilden de PVV-ers toen ze hoorden van Dehaenes verkeersplannen en verontwaardigd klaptten ze de met fineerhout bewerkte portieren van hun BMW's dicht.

Dat VdB ontvoerd werd, is omdat ze het al zo vaak geprobeerd hadden met een van de 52 ministers zonder dat iemand er wat

In Berchem dienden buurtbewoners een bezwaarschrift in tegen de inplanting van een kantorencomplex. Vreemd genoeg bereikte dat bezwaarschrift nooit de bevoegde instanties. Het kantorencomplex dreigt er dus te komen, of wat dacht u? De buurtbewoners richtten zich dan maar tot een plaatselijk politicus die alleen wist aan te raden om nog maar eens een bezwaarschrift in te dienen. "Ik denk dat die mensen iets te veel van een politicus verwachten" verklaarde deze plaatselijke politicus aan De Morgen. Want zoals elkeen weet, kunnen politici weliswaar heel veel, ook het onmogelijke en zelfs het niet helemaal koosjere tot het aangebrande toe maar jammer genoeg niet het vanzelfsprekende.

Elke dag die VdB doorbrengt in gezelschap van de BSR mag hij op z'n belastingaangifte aanrekenen als bedrijfskosten.

Koen Dille

Vorig jaar bestormde Carlo De Benedetti het bolwerk van het Belgisch financieel-economische establishment, in naam van het Verenigde Europa en 1992, beginjaar van het Duizendjarige kapitalistische Rijk. Maar voor één keer wonnen de Fransen de oorlog en de coalitie Leysen-De Benedetti werd tegengehouden aan het Suezkanaal. "Je ne vendrai jamais à ce juif", siste een Brusselse kleine aandeelhouder voor de RTBF-camera.

Rusteloze honger

De afloop van de strijd om de Generale Maatschappij betekent voor De Benedetti de eerste grote nederlaag in zijn carrière. Om de nodige financiële middelen te vergaren voor zijn overnamepoging heeft hij in september 1987 zijn participatie verkocht in de Britse holding Pearson en in maart 1988 verkoopt hij de activa van zijn voedingsgroep Buitoni aan Nestlé. Weliswaar boekt hij een fikse winst op deze transacties, maar toch vormt zijn vertrek uit Pearson en Buitoni een breuk met de eerder door hem geformuleerde strategie. In september 1986 verklaart De Benedetti in een interview met de *Financial Times*: "We zijn actief in vier hoofdsectoren en we zullen elke toekomstgerichte uitbreiding doorvieren via verwervingen, joint ventures en allianties gebaseerd op deze vier sectoren: bureau-automatisatie, voeding, machines en auto-onderdelen." (ik onderlijn) Negen maanden later voegt hij blijkbaar een vijfde sleutelsector toe aan zijn strategisch plan. De verwerving van de participatie in Pearson in mei 1987 wordt omschreven als een belangrijke financiële investering op lange termijn die deel uitmaakt van de internationalisatie van de groep De Benedetti. Deze "investering op lange termijn" zal 4 maanden duren... Er kunnen trouwens nog andere voorbeelden gegeven worden van wat je een zekere grilligheid zou kunnen noemen, of, zoals een Brits journalist ooit schreef, van een "rusteloze honger". De Benedetti zelf zegt dat de oorlog die hij als kleine jongen meemaakte, hem voor het leven tekende: "Het waren niet de materiële moeilijkheden die me gevormd hebben, maar de enorme onvoorspelbaarheid van de toe-

De stuitbare opgang van Carlo De Benedetti

Wonderboy of Charlatan?

Paul Verbraeken begon vorige week een klein feuilleton over recente herstructureringsmaatregelen van het kapitalisme, al dan niet met het oog op 1992. Vandaag een aflevering met De Benedetti als guest-star.

komst." En in een interview met de *Wall Street Journal* in april 1987 deed hij een uitspraak die een jaar later op hem zelf kon toegepast worden: "In de derde industriële revolutie zijn de acteurs tegelijkertijd de slachtoffers."

Globalisatie

Belangrijker dan de vraag naar de drijfveren van De Benedetti is die naar zijn rol in de herstructurering van het Europese kapitalisme. Sommigen stellen dat hij de meest kenmerkende vertegenwoordiger is van een nieuw type kapitalist. Het profiel daarvan wordt nooit duidelijk omschreven, maar men bedoelt er een ondernemer (een "entrepreneur") mee die zeer dynamisch te werk gaat, een outsider is voor het klassieke kapitalistische establishment (en De Benedetti behoort in Italië zeker niet tot "il salotto buono"), gemakkelijk allianties sluit en duidelijk internationaal gericht is. We kunnen dit vage silhouet wat scherper uittekenen aan de hand van wat De Benedetti zelf zegt: "Technologie vernietigt tijd en ruimte, de twee hindernissen die nog overblijven voor de mens. Uitvoer raakt voorbijgestreefd omdat hij te traag is. Het nieuwste produkt moet overal tegelijk verkocht worden en dat betekent productie ter plaatse. Technologische ondernemingen in het bijzonder moeten oplossingen voor problemen verkopen in plaats van hardware of software. Vandaag dient elke onderneming een onmogelijke economische vergelijking op te lossen: hoe kunnen de steeds hogere ontwikkelingskosten van nieuwe produkten afgeschreven worden over hun steeds kortere levensduur? Globalisatie is het enige antwoord." Deze "filosofie" kan moeilijk origineel genoemd worden. De meest gesofisti-

ceerde experimenten rond een "globaliserende" strategie worden ondernomen door een aantal Japanse multinationals en door de Zweedse groep Ericsson. Het geldt hier in de eerste plaats een concept dat bruikbaar is in ondernemingen die produceren rond een materiële component (in het geval van De Benedetti dus alleen voor wat Olivetti en het auto-onderdelenbedrijf Valeo) en per definitie multinationalaal moeten zijn. In de praktijk blijkt echter dat De Benedetti (behalve voor wat Olivetti betreft, en ook hier is het nog afwachten hoe de relatie met AT&T zal evolueren) tot nog toe gedwarsboomd werd in zijn pogingen om zijn industriële bedrijven te versterken en te "globaliseren".

Vehikel

Na het generale-fiasco heeft hij zich hoofdzakelijk toegelegd op de uitbouw van een "alternatieve" Europese holding, gebaseerd op zijn geliefkoosde techniek van substantiële minderheidsparticipaties die hem toelaten de rol van "referentieaandeelhouder" te spelen. En deze uitbouw steunt op een uiterst bedreven inspelen op de beurs als vehikel om kapitaal op te nemen.

Vanuit zijn moederholding COFIDE (de enige waarin hij de meerderheid der aandelen bezit) controleert hij momenteel via de dochterholding CIR een reeks "nationale" financiële groepen: SOFIGAN in Zwitserland, COFIR in Spanje, de pas opgerichte COFIP in Portugal en vooral de sleutelgroep CERUS in Frankrijk. Momenteel is een ingewikkelde operatie aan de gang waarbij CERUS zal smelten met de zakenbank Dumenil-Leblé. Hierdoor zal de vierde grootste Franse holding ontstaan.

Maar het geheel maakt een wat warrige indruk, het lijkt eerder op een verregaande diversificatie in de zin van de goeie ouwe conglomeraten ... genre Generale Maatschappij. En ook hier zal de "Mister Proper" van het kapitalisme -de volgende recessie- uitsluitel geven over de vraag of De Benedetti al dan niet een kaartenhuis heeft opgebouwd.

Paul Verbraeken

De chemische produkten, waarover sprake in Toestanden 18, vertrokken vanuit Zwitserland over Antwerpen naar Turkije, waar de verpakking veranderd werd en voorzien van een stempel 'Made in Turkey'. Daarna ging het over de weg naar het nog oorlogvoerende Irak. In dat dossier uit 1988 gewaagden getuigen van façadefirma's in Antwerpen.

Uit navraag bij Ernst Gülcher van de Vredesuniversiteit te Gent, blijkt dat de aangehouden Jozef Gedopt van Cross Link een in het Belgisch milieu van de wapenhandel volkomen onbekende naam is. Wij stellen enkel vast dat Antwerpen blijkbaar de functie van draaischijf vervult voor transporten die liefst het daglicht schuwen. Tegelijkertijd neemt België een vrij dubbelzinnige houding aan ten aanzien van Libië. Vaag herinnert men zich wellicht de rel in 1980 over de opleiding van Libische nucleaire specialisten te Mol en recenter de intentie van de regering om nucleaire technologie aan Tripoli te leveren. De COCOM verhinderde toen de uitvoering van het contract.

Imhausen

De fabriek in Rabta kwam er dankzij technologie uit Japan (Japanese Steel Works), uit Oosteuropese landen als de DDR (onder andere VEB Stahlbau Plauen) en met de medewerking van Westduitse bedrijven, zoals Thyssen en Karl Kolb. In dit nieuwe dossier speelt de in het Zwarte Woud gevestigde firma Imhausen Chemie een centrale rol. Het plaatste belangrijke opdrachten bij andere bedrijven, die -zo lijkt het op dit moment- niet op de hoogte waren van de uiteindelijke vestigingsplaats. Salzgitter Industriebau GmbH bijvoorbeeld ontkent de plannen ontworpen te hebben voor Rabta, maar geeft toe tussen 1984 en 1987 pijpleidingen en elektrische installaties getekend te hebben voor een farmaceutische productie-eenheid in opdracht van Imhausen. Die plannen waren bestemd voor een Imhausen-filiaal in Hong Kong. Toch kwam die Salzgitter vroeger reeds in opspraak wegens het leveren van verboden militaire onderdelen aan Zuid Afrika. Het bedrijf onderhoudt eveneens uitgebreide handelsbetrekkingen met Libië. Ook Teves GmbH, een onderafdeling van het Amerikaanse ITT dat koelinrichtingen leverde, beweert dat de eindbestemming Hong Kong was. De projecten in zowel Rabta als Hong Kong droegen de naam Pharma 150. De Chinese fabriek werd

België, Duitsland en Libië

Achterpoorten voor chemische wapens

Twee weken geleden berichtten we in Toestanden over een pijnpijn voor chemische produkten met potentieel militaire toepassingen. Toeval of niet, maar op de dag dat Toestanden verscheen, arresteerde men in Antwerpen Jozef Gedopt. Zijn bedrijf, Cross Link, speelde een sleutelrol in de bouw van de chemische fabriek van Rabta in Libië.

inderdaad in het Yeun Long Industrial Estate door Imhausen gebouwd, maar fungeerde -zoveel is nu duidelijk- als dekmantel voor andere activiteiten. Een belangrijker aanwijzing dat Rabta inderdaad zou kunnen instaan voor de productie van scheikundige strijdmiddelen volgt uit de verklaring van het bedrijf John Zink uit Frankfurt, dat het voor IBI Engineering een verbrandingsinstallatie voor overtollige gassen uitvoerde naar Hong Kong. IBI staat voor Ishan Barbouti International. Ishan Barbouti, internationaal zakenman, bezit in alle belangrijke geïndustrialiseerde landen filialen, vaak niet meer dan postbusadressen. Hij blijkt in nauw contact te staan met Kadhafi. Hij was tevens de opdrachtgever van Imhausen Chemie.

Lacune

In Duitsland gelden dezelfde exportcontrolemaatregelen als in België. De grote concerns passen zelf strikt de richtlijnen overeengekomen door de Groep van Australië toe, en controleren zelf nauwgezet de eindbestemming van bestellingen. In uitvoering van het Verdrag van Brussel (1954), controleren experts van de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk daarenboven de jaarlijkse productie van de grote concerns. Die experts zien erop toe dat Duitsland geen chemische massavernietigingsprodukten meer zou produceren. Het risico van gewilde overtre-

dingen ligt veel hoger bij kleine bedrijven. De algemene wetgeving in de Bondsrepubliek vertoont echter een grote lacune, omdat uitvoer gemakkelijk mogelijk is indien een Duitse firma buitenlandse afdelingen bezit of vreemde firma's vestigingen in de BRD. Dit was het geval met Imhausen. Pen-Tsao-Materia-Medica-Center Ltd heeft zowel bureaus in Hamburg als in Hong Kong. Belangrijk element: in de Chinese havenstad deelt Pen Tsao de kantoorruimte met Dee Trading Co Ltd, dat met 23% de grootste aandeelhouder is van Imhausen Chemie. In Duitsland komen per maand 1,2 miljoen aanvragen voor export binnen, zodat de controle slechts via steekproeven kan gebeuren. Ondertussen is de strafmaat voor ongeoorloofde exporten verhoogd. De overtreder kan een geldboete tot 1 miljoen Mark oplopen en indien hij bovendien de nationale veiligheid van de Bondsrepubliek of de vrede tussen volkeren in gedrang bracht, kan de verantwoordelijke daarenboven vijf jaar gevangenis krijgen.

Claes

Minister van Economische Zaken Claes kondigde ook voor België nieuwe maatregelen aan. Het Ministerie zou een nieuw produkt aan lijst van acht strategische chemicaliën toevoegen, waarvoor een exportvergunning nodig is. Daar komt nog een supplementaire regeling bij, die voortaan ook hun transit door België aan een vergunningssysteem onderwerpt. Vraag is echter of dit voldoende zal zijn. Cross Link uit Antwerpen overkoepelde een vijftal papieren NV's. Gedopt werkte samen met een tweede gearresteerde, August Vleminckx, die via Sanexomar de verschepingen organiseerde zonder dat die firma ervan op de hoogte was. Deze constructie is klein bier in vergelijking met de opzet van Imhausen. De grootteorde van het kapitaal bij dergelijke trafiek betrokken blijkt uit het feit dat het de moeite loont om louter en alleen als rookgordijn, aan het andere uiteind van de wereld daadwerkelijk een industrieel complex te bouwen. Indien de Belgische regering echt wil bijdragen tot het voorkomen van de proliferatie van chemische wapens, dan zal zij daartoe een grondige studie moeten uitvoeren en de middelen en mankracht voorzien om de nieuwe maatregelen inderdaad ook te kunnen uitvoeren.

Jean Pascal Zanders

De jongste golf van incidenten begon aan de universiteit van Hehai in Nanking, na het bal dat buitenlandse studenten op kerstavond hadden georganiseerd. Op het hoogtepunt van de spanning trokken duizenden Chinese studenten de straat op onder het roepen van racistische slogans.

Muren bouwen

Verbazend in deze affaire is de (karige) officiële uitleg. In een door de Chinese ambassade in Brussel verspreide tekst worden de incidenten afgedaan als een probleem van ordeverstoring door een handvol buitenlandse studenten die zonder enige redenen personeelsleden van de universiteit aanvielen. Die tekst maakt alleen terloops melding van "verkeerde slogans" (lees: racistische beledigingen) die de Chinese studenten riepen.

Een probleem van "ordehandhaving" was en is er zeker. Sinds de studentenbetogingen van twee jaar geleden tegen onder meer de moeilijke materiële omstandigheden waarin de meesten moeten studeren, tegen nepotisme en perscensuur, stellen de Chinese leiders alles in het werk om de orde op de campus te doen heersen. De tekst van de ambassade wijst dan ook op de "maatregelen voor de handhaving van orde en veiligheid" die de universitaire overheid van Hehai in september laatstleden nam. Er kwam onder andere een reglement waarbij het verplicht is elke bezoeker op de campus in een register in te schrijven. "Er werd tevens beslist, ten einde de veiligheid van de buitenlandse studenten beter te verzekeren, muren te bouwen rond het paviljoen van de buitenlandse studenten". Enkele buitenlandse studenten "die zich tegen deze normale controlemaatregelen verzetten", aldus het bulletin van de ambassade, protesteerden daar in november reeds tegen.

De incidenten van de voorbije weken zijn dus zeker niet los te zien van de grotere greep die de KP-leiders op de campussen willen krijgen. Zij vrezen dat de studenten, die in de geavorteerde *lente van Peking*, tien jaar geleden en ook in de beweging van twee jaar terug een militante rol speelden, opnieuw in de arena zouden komen voor die "vijfde modernisering", de democratisering, waarvoor onder Deng en zijn hervormers nog steeds geen plaats is. Wei Jingsheng en ander militanten van de Pekingse lente zitten nog steeds

Afrikanen in China

De nieuwe Chinese muur

Nanjing, Shanghai, Peking, Wuhan, Hangzou ... de lijst is lang van Chinese steden waar Afrikaanse studenten het de voorbije weken aan de stok kregen met hun Chinese collega's of met de politie. We spreken met een in China studerende Afrikaner.

in de gevangenis omdat ze die eisten. Twee jaar geleden waren de studentenbetogingen voor meer democratie de stok waarmee de tegenstanders van de hervormingen partijsecretaris-generaal Hu Yaobang sloegen en hem tot aftreden dwongen.

Zondebokken

"In feite hebben de Chinese studenten die tegen ons *zwarte duivel* en *staartloze aap* roepen in de eerste plaats grieven tegen hun eigen regering. Zij voelen zich erg gefrustreerd door de kleine studiebeurzen waarmee zij maar moeilijk de eindjes aan elkaar kunnen knopen. Zij zien hoe anderen met allerlei handeltjes, corruptie en zwarte markt fortuinen opbouwen. Maar in sommige gevallen ontaardt de opgekropte woede zich tegen ons, de Afrikaanse studenten, omdat ze ons bevoorrecht vinden. Onze studentenbeurzen zijn inderdaad groter dan de hunne, zij zijn jaloers dat wij vaak een kamer voor twee hebben terwijl ze met zes of acht op een kamer mochten zitten. Zoals zo vaak gebeurt worden wij, die geen enkele verantwoordelijkheid hebben voor hun toestand, de zondebokken", zo vertelt een Afrikaanse student die anoniem wil blijven omdat hij waarschijnlijk nog terug moet.

En de "vrouwenhistories" waarnaar een deel van de internationale pers verwijst? "Dat speelt mee, de Chinese collega's vinden het niet leuk strak puriteins te moeten leven terwijl wij het inderdaad op dat vlak makkelijker hebben". De Chinese studenten zijn echter niet de enigen met dergelijke problemen. Zo stelde men in de speciale economische zone van

Shenzen, bij Hongkong, enorme spanningen vast bij de duizenden vrouwen die daar in woonkazernes bij de fabriek huizen -en zij zijn zeker niet alleen in die situatie.

De Afrikaanse student zag de spanning op de campus van Peking toenemen naarmate de conflicten in de Chinese maatschappij zich opstapelden. De politiek van opening had onder meer tot gevolg dat de studenten hun toestand niet langer evident vonden; zo waren ze bijvoorbeeld sterk onder de indruk van de Franse schoolieren- en studentenrevolte van eind 1986.

Taai

Jammer genoeg maakte het anti-racisme van die revolte blijkbaar minder indruk, alle "internationalistische opvoeding" ten spijt. Daarin staat China dan wel niet alleen, want ook in de meeste andere landen van het "reële socialisme" blijken chauvinisme en zelfs xenofobie en racisme erg taai. Oosteuropese diplomaten in Brussel halen openlijk hun neus op voor "des Maghrébins", terwijl Afrikaanse studenten in verscheidene Oosteuropese landen reeds dezelfde klachten uitten als in China. Hongaren klagen over de "voorrechten" die de Palestijnen in hun land krijgen bij de toewijzing van woningen, en de zigeuners hebben in de meeste Oosteuropese landen zelfs niet het recht op een bestaan als volk.

Men kan alleen maar vaststellen dat de situatie er niet beter op wordt, dat rassenhaat (tegen de Turken in Bulgarije en in Armenië, tegen de Armeniërs in Azerbeidjan, tegen de Albanen in Servië, tegen de Hongaren in Roemenië en vice-versa, het heroplevend anti-semitisme van sommige Russen, de haat tegen de Russen in randgebieden van de Sovjetunie ...) in het "reële socialisme" reëel de kop opsteekt en dat de meeste leiders van die landen daar in een geest van "proletarisch chauvinisme" weinig aan doen. De lotgevallen van de Afrikaanse studenten in China zijn dus jammer genoeg niet de enige smet op het blazoen van dat "reële socialisme". Die racistische fenomenen komen sommige leiders zelfs goed uit, want ook voor hen wordt op die manier de onvrede tegen "vreemde zondebokken" gekanaliseerd en blijven zij zelf buiten schot.

Freddy De Pauw

Slechts "gegevens van algemene aard"?

Geheimhouding verbergt de volledige waarheid over de situatie van de rechten van de mens in de Duitse Democratische Republiek. Dit staat in het jongste rapport (GDR: Sweeping Laws-Secret Justice) van de internationale mensenrechtenorganisatie Amnesty International.

Geheime processen, geheime richtlijnen voor advocaten en vaag omschreven wetten maken het de Oostduitse autoriteiten mogelijk om bijna elke activiteit te bestraffen die niet hun goedkeuring wegdraagt. Zo zijn er wetten die een beperking inhouden van de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging, de vrijheid van vergadering en de vrijheid van beweging. Honderden mensen worden op basis hiervan opgesloten. Vaak gebeurt dit na processen die achter gesloten deuren plaatsvinden en waarbij zelfs familieleden geen toegang tot de rechtbank krijgen.

Al deze rechten en vrijheden zijn vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten dat in '73 ook door de DDR werd geratificeerd. Ze zijn ook opgenomen in de grondwet van de DDR, met uitzondering van het recht het vaderland te verlaten.

De grondwet van de DDR bepaalt niet alleen het regeringssysteem en de wetgeving, maar tekent ook een politiek programma uit dat op "basisprincipes" berust. Deze principes worden uitgelegd in

het officieel Commentaar op de Grondwet. Zo stelt artikel van de grondwet dat elke burger het recht heeft zijn of haar mening vrij en in het openbaar te uiten. Maar volgens de basisprincipes die in het Commentaar worden uitgelegd bevat het recht op vrije meningsuiting niet het recht om een "anti-socialistische visie" te uiten.

Een bijzonder kenmerk van de Strafwet in de DDR is de beperking op contacten met buitenlandse organisaties of personen en op het sturen van informatie naar

het buitenland. Het strafrecht bepaalt de plaatsen of mensen waarheen geen informatie mag worden gestuurd. Maar de omschrijving is zo uitvoerig en vaag dat iedere Oostduitser die op eender welke wijze contacten onderhoudt met buitenlanders de wet riskeert te overtreden. Het verzamelen van informatie zonder een poging om die door te geven is op zichzelf al strafbaar. Inlichtingen worden omschreven als "gegevens van algemene aard... juist, vervormd of onjuist. De wijze van opslag, geschreven, in het menselijk geheugen of op een andere manier, is niet van belang om te bepalen of het om een misdrijf gaat."

De meeste mensen van wie Amnesty International weet dat ze onder de bepalingen van deze artikels werden vervolgd, waren kandidaat-emigranten die zich na herhaalde afwijzing van hun aanvragen voor uitreisvisa wendden tot in het buitenland gevestigde organisaties in de hoop dat steun of publiciteit in het buitenland hun zaak zou helpen. Ook Amnesty International behoort tot deze groep van organisaties. Sommige kandidaat-emigranten werden vervolgd omdat ze een in West-Duitsland gevestigde internationale mensenrechtenvereniging hadden gecontacteerd. Ook contacten met de Verenigde Naties waren aanleiding om een kandidaat-emigrant te beschuldigen.

Myriam De Vos

Als de internationale pers aandacht besteedt aan de Belgische politiek, dan is dat meestal niet om liefdevol te rapporteren. De "ontvoeringszaak" van VDB was andermaal een mooie aanleiding om te smalen over de politieke levensduur van corrupte politici. Want in België worden corrupte politici niet gehalsrecht.

Maar ook elders is men uiterst coulant met corrupte figuren. Bijvoorbeeld in Frankrijk. Zelfs Mitterrand kan niet beweren dat hij van niets wist over de aandelenoperaties van zijn naaste vrienden. Of er politieke koppen zullen rollen, is maar de vraag. Het jaar 1789 ligt immers veel te vers in ieders geheugen. Sindsdien zitten politieke koppen als gebeiteld.

Ook de Britten zullen de kop van Lord Young niet eisen. Lord Young, die er uitziet als een goedkope kopie van Lord Jim, heeft als minister van Handel en Industrie nogal op slordige wijze het befaamde Londense warenhuis Harrods laten inpikken door de Egyptische "inves-

WERELD KORT

teerders" Al Fayed. De "High Court" veroordeelde onlangs Lord Young. Eiser in de hele affaire was "Tiny" Rowland van de Lonrho trust, die zelf Harrods had willen kopen. "Tiny" Rowland is toevallig ook eigenaar van het kwaliteitsweekblad *The Observer*, waarin maandenlang de vuile was van Al Fayed te lezen stond. Bij voorbeeld dat de broers Al Fayed te weinig eigen geld hadden om op normale wijze in de City krediet te krijgen en dat zij zich daarom van leugens hadden bediend. Uiteraard met de dekking van Lord Young, luidde de insinuatie.

Machtspolitiek en vuile was zijn haast synoniem. Want ook de Spaanse premier Felipe Gonzalez gaat steeds meer op Lord Jim gelijken. Ondanks een tot tranen toe bewogen premier, was een compromis met de onwillige vakbeweging rond een tewerkstellingsplan voor werkloze jongeren onbereikbaar.

Gonzalez' politieke slijtage is ook het gevolg van het voortwoekerende fluwelen opportunisme in eigen kringen. Zo heeft het bij voorbeeld vele jaren geduurd eer zijn regering paal en perk durfde te stellen aan de bouwdrift van de projectontwikkelaars in de kustgebieden. Pas nadat er een groene electorale dreiging opstak liet de regering verleden jaar dan de hakbijl vallen. Maar tegen de gecombineerde macht van de toeristenindustrie en het bouwkapitaal valt in Spanje niet te regeren. Om die machtige lobby te sussen startte de regering verleden jaar een dure voorlichtingscampagne ten einde de Spanjaarden vertrouwd te maken met de aanwezigheid van toeristen. Met 20% werklozen en miljoenen vreemdelingen op de stranden moet dat zeker lukken. Sommige vreemdelingen willen zich ook begrijpend opstellen in deze variant op het thema van "culturen als burens". Wie naar de Plaza de Toros gaat, komt daarna zeker als "aficionado" huiswaarts. Maar dat zijn dan de macho types à la Hemingway.

André Mommen

Jacques Derrida, doctor honoris
causa van de KULeuven

Deconstructie is geen destructie

*Is de Franse filosoof met de
exotische naam Derrida
een geniaal denker of een
dolgdraaid filoloog, een
antropomorfe tekstverwerker
of de derwisj der tekstkakkers,
een briljant tekststrateg of
een modieuze snijboon?
Multiple choice à la carte
voor een vrij-zinnig buiten-
beentje dat op 2 februari door
de KULeuven gelauwerd werd.
Derrida, oh la la!*

rodie, de karikaturale dubbelganger van een tekst. Het is, zou men kunnen stellen, het benaderen van een tekst op een *kynische* manier: brutaal, maar subtiel brutaal, geraffineerd schaamteloos, met een schaterlach - en dat laatste refereert in de eerste plaats aan Nietzsche, die de rede haar beperktheid toonde.

Een geschrift of een tekst is voor Derrida een *spoor* dat de auteur heeft nagelaten maar waarmee hij niet noodzakelijkerwijze samenvalt: als de tekst eenmaal geschreven is, wordt hij onherroepelijk afgesneden van de oorspronkelijke bedoeling van de auteur, en de handtekening of de naam eronder is slechts een spoor dat verwijst naar de "afwezigheid" van de auteur, die enerzijds wel iets wil beweren via een tekst maar die anderzijds vaak iets heel anders voltrekt in diezelfde tekst.

Via nauwkeurige lezing en deconstructie van de tekst kan men soms op het spoor komen van het onbewuste van de tekst maar deze deconstructie is geen destructie, geen vernieling of minachting ervan, integendeel. Ook vernietigt Derrida niet het onderscheid tussen filosofische en niet-filosofische teksten. Alleen zegt hij ons dat zo'n deling altijd gebaseerd moet zijn op vrij arbitraire en weinig rationele criteria.

Daarom vermengt hij zeer bewust allerlei genres en is hij nooit voor één gaatje te vangen. Helemaal in de lijn van Heidegger pleit Derrida voor een denken dat niet terug te brengen is tot de filosofie, of tot de

Als het in Parijs regent, druppelt het in Brussel. Die uitspraak kan dan misschien wel opgaan voor de mode maar ze geldt alleszins niet voor de wijsbegeerte. De Parijse, vaak modieuze filosofie sijpelt eerder door in Leuven: de structuralisten zaliger *werden* er en de zogenaamde "nouveaux philosophes" worden er gretig gelezen. En nu komt daar de post-modernistische modedenker Jacques Derrida bij die aan de KUL pas een eredoctoraat werd verleend.

Tegendaards

Op het eerste gezicht is wat Derrida tracht te realiseren volstrekt legitiem en aanneemelijk: hij probeert namelijk de grote filosofische en literaire werken van hun vanzelfsprekendheid te ontdoen. Met een geleerde frase: hij problematiseert belangrijke teksten. De enige hommage die men hem dan ook zou kunnen brengen, zou erin bestaan *zijn* teksten tegendraads te lezen, ze te deconstrueren zoals hij het zelf noemt. Het begrip "deconstructie" is bij Derrida dan ook een sleutelwoord. Het betekent zoveel als het uiteenrafelen van een tekst, het oneerbiedig uit elkaar halen ervan. Daarbij wordt terzelfder tijd de constructie van een tekst blootgelegd waarbij ook de zin of de waarheid ervan aan het licht komt. Zo bekeken is Derrida een soort hybride of mengeling van tekst-uitlegger en filoloog.

Een ander sleutelbegrip is het woord "marge". De *marge* van een tekst is het on gezegde ervan, het ongedachte, alles wat de tekst vergeet of uitsluit. Wat nu kan een tekst zoal buitensluiten? In de marge van de tekst vinden we bij voorbeeld na grondig spuurwerk het netwerk van culturele en maatschappelijke instituties en voorschriften die elke tekst omgeeft. Dit is in feite het onbewuste van een tekst, datgene wat de auteur onbewust meesleept vanuit het *buiten* van de filosofie. Derrida wil met andere woorden datgene op het spoor komen wat door de auteur bewust of onbewust verborgen wordt.

Hij gaat er ook van uit dat elke tekst een soort bouwwerk is, een weefsel dat opgebouwd is met reeds vooraf gegeven materiaal en dat het voorts onmogelijk is de *definitieve* zin of waarheid van een tekst te achterhalen: elke tekst blijft, ook na tientallen interpretaties iets maagdelijks behouden.

Derrida wil eveneens de logica van een tekst ontwrichten door middel van de *pa-*

techniek, of tot de wetenschap, kortom tot de heersende redelijkheid of tot een weten dat de vorm van informatie heeft aangenomen. Derrida's denken is geen beheersbaar of controleerbaar denken en onttrekt zich op die manier aan een rationele analyse. Zijn denken ligt in de lijn van Nietzsche, Heidegger en Bataille, allen tegendraadse "wijsgeren" die aan de metafysica wilden ontsnappen, die geen afgerond systeem wilden afleveren maar eerder een denken van de afgrond, een denken van de extreme ervaring (van de dood, de angst, het lijden en de schaterlach zoals we dat terugvinden bij Heidegger, Levinas en Bataille).

Razend populair

Bij Derrida vinden we weinig sporen van het ethisch-politieke. Er is wat dat betreft een zekere "terugtrekking". De "alles-is-politiek"-slogan leidt volgens hem tot monotonie. In de VS en Italië waar Derrida razend populair is, wordt die terugtrekking en zijn deconstructiefilosofie wel in verband gebracht met het marxisme, al is hij nooit ingegaan op deze manier van denken die de volledige toeëigening van de mens van zichzelf voorstaat. Derrida is hoe dan ook een anti-Aufklärungsdenker: het waren ten slotte deze filosofen die het wijsgerige met het politieke verbonden en die de technocratische samenleving mee hebben mogelijk gemaakt, twee gegevens die Derrida doen huiveren. Velen noemen Derrida een ontoegankelijk denker. Een getrouwe interpretatie van zijn werk is haast onmogelijk en ogenschijnlijk in tegenstrijd met Derrida's bedoeling. Wie zich aan zijn denken wil aanpassen kan niet anders dan zich ophouden in de periferie van zijn teksten, net zoals hij dat zelf doet in zijn commentaren op andermans werk.

Wie Derrida trouw wil blijven moet hem in feite ontrouw zijn, zich door hem laten verrassen, want we worden toch alleen maar geraakt door datgene wat zich niet in onze denkschema's laat integreren.

Het doctoraat honoris causa van de KUL is een eerbetoon aan de ambivalentie, het verrassende en het speelse in Derrida's denken. Ze zullen daar denken aan de KUL: je kan er alle kanten mee uit, dus kan het zeker geen kwaad. De meesters van de dubbelzinnigheid geven een dolgedraaid filoloog én "in vraag steller" van het academisch milieu een prijsje. Een Derridaanse parodie?

Wim van Rooy

Salvador Dali is dood, maar Spanje heeft in de exotische Madrileense filmer Pedro Almodovar al een nieuwe god.

Goede smaak kan Almodovar niet verweten worden. Zijn collage-achtige films zijn wrange, boosaardige, kleurrijke intriges - vaak zo ver gezocht dat ze amusant worden -, vastgeniet aan bepaalde malaises in het moderne Spanje. Zijn hekeling van deze uitwassen zit verpakt in een filmgenre dat de axioma's van het Hollywoodse melodrama combineert met de uitbundigheid van een zuiderse volkscomédie... Intussen heeft deze in New York tot cultfiguur verheven cineast ook buiten Spanje zo'n reputatie verworven dat zijn drie jongste films *La ley del deseo* (de wet van het verlangen), *Matador* en *Mujeres al borde de un ataque de nervios* (Vrouwen op de rand van een zenuwcrisis) bij ons vlak na elkaar worden uitgebracht. *Matador* (Mata D'Or), dat zowel stieren-doder als moordenaar betekent, is toegespitst op de fatale ontmoeting van Diego Montes, ex-stierenvechter die door een ongeval veroordeeld is om het vak van torero aan jongeren te leren met een knappe, nimfomane advocate Maria Cardenal (een intrigerende rol van travestie Assumpta Serna). Beide doodsengelen heb-

Spanje is een arena

ben één en dezelfde passie: ze doden, ze moorden... Maria Cardenal doodt haar liefdes met een heel precies gerichte matador-steek op het moment van het orgasme, Diego Montes is gefascineerd door het "spektakel" van de gewelddadige dood. Hun obsessie voor de dood, hun doodsverlangen vormt de kern van het perverse en barokke sprookje dat *Matador* is. Leidraad is echter het dramatische verhaal van een fragiele jongen (Angel), in de leer bij Diego, die wil bewijzen dat hij een hetero is -een 100% macho- en de vriendin van zijn leraar, Eva (!) aanrandt, wil aanranden... Uit wroeging -Angel stamt uit een familie, eminente leden van de reactionaire katholieke lekenorganisatie Opus Dei- gaat hij zichzelf bij de politie aangeven en bekent daar nog twee moorden bovenop...

Dat trio personages vormt een mini-maatschappij waarin iedereen in de schaduw van de andere leeft (vandaar dat bizar in-

termezzo -een zoneclips- tijdens de finale). *Matador* is in de eerste plaats het verhaal van eros en thanatos in de Spaanse samenleving, die heel sterk lijkt op een arena: het doden van de stier wordt aanzien als een opperste blijk van kunde, als een sacraal moment. Almodovars flamboyante filmstijl is een kundige, ironiserende mengeling van het traditionele stierengevecht met het detectivegenre waarbij de kijker eigenlijk de enige is die weet hoe de vork precies aan de steel zit (en zich daardoor medeplichtig gaat voelen).

Pedro Almodovar -gedoodverfd als de opvolger van Luis Bunuel hoewel hij veeleer een Spaanse versie van wijlen Rainer Werner Fassbinder mag genoemd worden- daagt met zijn surrealistische thriller uit, en ontspant met zijn grijnzende cinema en zijn groteske cliché-figuren de grendel op bepaalde Spaanse samenlevingsvormen.

Freddy Sartor

Regie: Pedro Almodovar, scenario: Pedro Almodovar en Jesis Ferrero, fotografie: Angel Luis Fernandez, acteurs: Assumpta Serna, Antonio Banderas, Nacho Martinez en Eva Cobo. Programma: Brussel, Gent en Leuven.

BOEK

Vorig jaar verschenen twee Nederlandse vertalingen van de Zairese auteur Sony Labou Tansi: De dodelijke deugdzaamheid van Dadou en De grote eenzaamheid van Lorsa Lopez, dat zich afspeelt in Valancia, een denkbeeldige vroegere Portugese kolonie, bevolkt door mohamedanen en christenen, met zeer marqueziaanse zeden.

Valancia was het toneel van een in bloed gesmoorde studentenopstand. Tegen de wil van de overheid in heeft de burgemeester toegestaan dat de slachtoffers worden begraven. Sanctie: de prestigieuze stad dient steen voor steen, boom voor boom (!) overgebracht naar Nsanga Norda, een soort Brasilia in het binnenland. De Valancianen blijven verweesd achter, zonder monumenten, parken, paleizen, kerkhoven, kerken, moskeeën, bruggen, politie of openbare diensten. In het verhaal gebeurt hier, geheel volgens een profetie, een aangekondigde moord: Lorsa Lopez zal op een dag zijn wonderschone vrouw Estina Benta afslachten. De vreedzame stad schrikt eventjes op maar reageert verder apatisch: de politie moet immers uit de hoofdstad komen, om de moord te reconstrueren. Dat zal echter nog veertig jaar duren. Alleen de vrouwelijke burgemeester reageert tegen deze

De fout van Descartes

schande door de mannen van haar stad elk seksueel contact te ontzeggen. Gevolg: haat, moord, verminking en zelfdoding.

Tansi verwerkt in dit verhaal een menigte ingrediënten, opvallend is opnieuw de verwarring rond de notie tijd, waardoor elkaar opvolgende gebeurtenissen simultaan lijken te gebeuren. Voorts, en in dezelfde lijn, heb je zijn (naar ons Europese gevoel hopeloze) gevecht met de rede, nu echter doorgetrokken tot in het surrealistische, zelfs het absurde -de ultieme reactie van de bantoe-traditie. Het conflict tussen de twee werelden wordt onder woorden gebracht in deze discussie zonder winnaar: "De blanken zijn een beetje te laat op de wereld gekomen, zei Lorsa Manuel Yeba. Wat wil je, ze hebben op bebomuziek gedanst zonder er veel van te leren! Dat ze zo zwaar op de hand geworden zijn is de fout van Descartes. En ze kunnen hun kap niet meer over de haag gooien, ... Weg met hun meetkundige bestaan, vol doorzichtige kunstgrepen, vol stikstof en koolzuur, ach moedertje toch! ... De mensheid mag hen voor bewezen

diensten dankbaar zijn: ze hebben profeten gehad als Pizarro en Hitler, moedertje! Ze hebben het zevende en zesde zintuig verloren, maar ze zijn te laat ter wereld gekomen. -Wij brengen al onze tijd door met te proberen ter wereld te komen. Niemand zal daar ooit in slagen, zei Estina Bronzario."

Labou Tansi's implicatie is duidelijk: er bestaat geen logica omdat er maar één waarheid is: het leven, en dat is niet logisch. De dood is een totale schande en daartegen moet je je wapenen door in alle eerlijkheid met het leven af te rekenen: "We handelen alsof we in staat zijn over ons eigen lot te beslissen. Om het precies te zeggen, de Tijd en de Waarheid behoren ons niet toe: we mogen nooit vergeten dat wij uiteindelijk alleen op de wereld zijn. De voornaamste waarheid omtrent de mens is dat hij ontzettend eenzaam is tot in het graf."

De grote eenzaamheid van Lorsa Lopez is een bruisend mengvat. Het brouwsel is een toverdrank tegen de eenzaamheid en de dood. Máár, je moet de *potion magique* wel zelf samenstellen.

Dirk Daens

Sony Labou Tansi, *De grote eenzaamheid van Lorsa Lopez*. Vertaald door Jef Geeraerts. Antwerpen/Amsterdam, Manteau, 1988.

Herman Verbeeck speelt Kaas van Willem Elsschot. Hij doet dat zo goed dat je ook zonder het stuk Edammer, dat op de première werd aangeboden, de kaas ruikt, proeft en de kaasbeproeving van Laarmans levendig aanvoelt.

Elsschot had een impuls van buitenaf nodig. Ook voor *Kaas*. Hij schreef het in veertien dagen omdat zijn literaire vriend Jan Greshoff hem had duidelijk gemaakt dat hij al tien jaar niets meer had geschreven. "En dat heeft mij gegriefd en goed gedaan", schreef hij achteraf aan Greshoff.

In 1933 verscheen *Kaas*. Het cynisme wordt al in de eerste regels duidelijk. "Je moet weten dat mijn moeder gestorven is. Een nare geschiedenis natuurlijk, niet alleen voor haar maar ook voor mijn zusters, die er zich bijna dood aan gewaakt hebben". Zo begint mijnheer Laarmans het verhaal over zijn mislukte kaasdroom. Hij wordt de protégé van de invloedrijke Van Schoonbeke en krijgt als vrienden-dienst de kans vertegenwoordiger te worden van een belangrijke Nederlandse firma, een kaasfirma. Een ding is duidelijk: Laarmans houdt niet van kaas maar bijt zich erin vast om eindelijk aan dertig jaar klerkenbestaan te ontsnappen. Hij moet tonnen volvette Edammers omzetten, maar dat lukt hem niet. Laarmans mist koopmanskwaliteiten en blijft met de

De nachtmerrie van een kaaskoopman

kaasnachtmerrie zitten.

De taaleenvoud van Elsschot doet het goed in het theater. Zijn woorden zijn gewikt en gewogen, hij vertelt kort en zakelijk en toch staan de beelden en situaties die hij oproept onder hoogspanning. Verbeeck slaagt erin de kaasellende in het juiste ritme over het voetlicht te brengen. Hij heeft een suggestieve vertelstijl en wordt daarbij geholpen door zijn figuren en mimiek. Kortom, een gave en overtuigend gespeelde voorstelling. Soms gaat het te snel, zijn de stiltes te kort en dreigt Laarmans in drielijg pak en met vilten hoed een groteske satire van zichzelf te worden. Een duidelijke keuze zo lijkt het: Verbeeck verwijst in zijn aankondiging uitdrukkelijk naar het tragi-komische dat Chaplin met beelden en Elsschot met woorden weet op te wekken.

Als decor een donkere lege kamer met enkel het verlichte raam op de achtergrond, het ideale armetierige kantoor van de nieuwe zakenman. Daarin drie ver-

schillende stoelen: het zwarte krukje, de antieke stoel bij de Van Schoonbekes en de dure managerstoel.

Elsschot werkte een tijdlang bij de Gusto Werf in Schiedam, publiceerde vooral in Nederlandse bladen en had daar veel literaire contacten. Zijn werk over de grens heen heeft hem beïnvloed.

Hetzelfde kan men zeggen van regisseur Meuwissen en Verbeeck. Beiden werken veel in Nederland en dat is aan de strakke rationele aanpak te merken. Herman Verbeeck: "Die voortdurende verbinding Noord-Zuid zou ik niet meer willen missen. Ik heb hier mijn wortels en wil hier wonen, maar de combinatie met het werken in Nederland heeft een verfrissend effect."

Wat vooral opvalt in *Kaas* is de eenvoud en directheid van de taal. Wij hebben vandaag veel meer woorden nodig om hetzelfde te zeggen. Verbeeck: "De taal is vooral in Nederland verbruikt, de woorden worden niet gebruikt voor wat ze betekenen. Taal is er veel meer een masker geworden".

Eddie Vaes

Kaas, van Willem Elsschot door Herman Verbeeck. Nog tot 28 januari in het Klein Raamtheater te Antwerpen. In *De Brakke Grond* te Amsterdam van 6 tot 11 februari. In *De Werf* te Brugge op 2, 3, 23, 24 en 25 februari en in *Arca-Gent* op 2, 3, 4, 16, 17 en 18 maart.

Flanders' camp

Anna verleid of was het omgekeerd? Wie is de vampier die zijn tanden in Frans' en Roberts hals gezet heeft? De dramaturg belicht hun vierkantsverhouding in een thrillerachtige vertelstructuur die er tertzelfdertijd een parodie van is. Balance-rend op de grens tussen een bijna wetenschappelijke ernst en een ontwapenende ironie houdt de poëtisch-naïeve schrijftuur de dramatische spanning recht, zonder de slippertjes of valpartijen die Thomas' vorige tekst en Kaaithateropdracht *Duiven en schoenen* (1988) ontsierden.

Maar in *Plots/z* wordt het evenwicht bijzonder goed bewaard. De acteurs, als afschuwelijk lelijke mode-fossielen uit de vroege jaren zeventig (Mieke Verdin heeft een schitterende Thatcher-look bijvoorbeeld) uitgedost, spelen afstandelijk en ingehouden in de eerste scènes die letterlijk een theateraal *exposé* zijn. De personages stellen zichzelf en hun rol in

het verhaal voor. Het onderkoelde acteren krijgt wel meer warmte als de acteurs in het Vlaamsch interieur stappen. Een helder

stukje *volkstheater*, liefst niet te verwarren met wat *MMT* of *Echt Antwerps Theater* ermee kookt. *Plots/z* ontdekt zich van dat slag narratieve noodzakelijkheid en laat het publiek in de kaarten van het theater kijken. Het theateraal verhaal op zich primeert niet meer waardoor het vertellen zelf in het centrum komt te staan. Dat gebeurt niet op een geforceerde, meta-theatrale manier. *Dito' Dito* heeft een meer dan geslaagde poging ondernomen om het theater naast zijn schoenen te laten lopen. Of zoals het regiecollectief het uitdrukt in de perstekst: "voorbeeld: "Er was eens een man. Plots* kreeg hij een plots* op zijn kop en hij was dood.

*bw. : als met een slag, ineens

* zn. : slag, plof"

Paul Verduyck

Plots/z door *Dito' Dito*. Nog op 28 januari en 22-23 maart: Nieuwpoorttheater/Gent. Op 31 januari, 1 en 2 februari: Stuc/Leuven. Op 16-17-18 maart: Monty/Antwerpen.

"Als België niet het lelijkste land ter wereld is, dan eindigt het toch zeker in de top 5", moet u ook al 's gedacht hebben terwijl uw lodderig oog nog enkele tv-beelden van een aflevering "Made in Vlaanderen" opving. Het Groenten-uit-Balen-naturalisme waarmee de BRT-dienst Drama hedendaagse, kleinmenselijke tragedies probeert vast te leggen, is gelukkig niet aan de jonge theatergroep *Dito' Dito* besteed.

Toch zijn de acteurs Willy Thomas, Guy Dermul, Mieke Verdin en Els Olaerts in *Plots/z*, hun nieuwe produktie, in een Vlaams kitsch-interieur terechtgekomen - het zou zo uit de BRT-studies weggeplukt kunnen zijn. *Dito' Dito* houdt van dit soort lelijkheid en maakt ze nog mooi ook. Het pseudo-Perzisch tapijt, het signaal van de huiselijke camp-harmonie, is de muur opgekropen. De wereld is uit de haak.

De personages in deze wereld heten Robert, Frans, Anna en Liza. Voor Willy Thomas, de auteur van de werkteksten, was Louis, Jef, Maria en Jeanne waarschijnlijk even goed. Wat is de verhouding tussen Frans en Robert? Heeft Frans

Toen eind jaren zeventig-begin jaren tachtig de Belgenrock de kop opstak, maakte scepticisme tijdelijk plaats voor optimisme: de "boom" duurde slechts een drietal jaar.

Groepen als The Kids, De Kreuners, Jo Lemaire + Flouze, The Machines, The Bet, The Employees en anderen bestaan momenteel ternauwernood of zelfs helemaal niet meer. Enkel van het Groenewoud overleefde de postpunk-boom met verve. Dat bewijst ook zijn recente elpee *Intiem*, waarop alweer een mengeling van ballads en pretentieloze popsongs prijkt. *Raymond van het Groenewoud* bezit de gave zonder gezichtsverlies passie met entertainment te kunnen afwisselen.

Heeft de oude garde afgedaan, dan zijn de verwachtingen qua export-capaciteiten van de Belgenpop opnieuw hooggespannen. Elisa Waut oogst succes in Japan, *Vaya con Dios* breekt door in Frankrijk en *Won Ton Ton* en *Soulsister* veroveren Nederland. En dan is er natuurlijk *New Beat*, de repetitieve elektronische dansstuf die stormenderhand in dubieus ge-

"Roots" van een "Boom"

zelschap van modieuze soft drugs als Ecstasy de dansvloeren van West-Europa hypnotiseert. *New Beat*: je bent er 100% voor of 100% tegen. Niemand kan echter ontkennen dat België eindelijk een export-produkt op muzikaal vlak heeft. Toevallig of niet verschenen eind '88 ongeveer tegelijkertijd verschillende elpees van Belgische groepen, terwijl binnenkort de nieuwe 33-er van *Elisa Waut* mag verwacht worden. *Vaya con Dios* teert op zijn langspeler op cabaret-achtige jazzpop. *Soulsister*, met als centrale as P.P. Michiels en Jan Leyers, kan zijn live-reputatie niet echt bevestigen op *It takes two*. Daarvoor is de produktie te glad, het live dikwijls overrompelende soulgeluid komt te braafjes uit de groeven. Het single-succes van *The way to your heart* is

echter verdiend: Motown-klinken uit Belgische kelen is dit, een eerbetoon aan de "old beat" van de sixties in een modern jasje. Het Beste Belgisch is nog 'ns afkomstig van *The Scabs*. *Skintight* kan nauwelijks vernieuwend worden genoemd, maar de rock van Gie Swinnen en kompanen blijft swingend met een serieus respect voor de roots. Een groep zonder echte verrassingen en toch goed genoeg om te blijven boeien. Het is een gave.

En dan is er *Won Ton Ton*. Debutelpee *Home* had alles mee om een pronkstuk te worden. Het resultaat is een tegenvaller. De uitstekende singles *I lie and I cheat* (dé doorbraak) en *Can I come near you?* (de Kate Bush-achtige bevestiging) lieten inderdaad veel goeds verhoppen, maar een hele elpee houden de composities van de heren Timmermans en Biesemans niet stand. *Won Ton Ton* teert daarvoor teveel op de présence en de stem van Bea Van der Maat. Ook live is dat een opmerkelijk euvel, je hebt de indruk te kijken naar Bea & co in plaats van naar een heuse groep.

Frank Van Laeken

Aangezien het nog wel een tijdje zo zal blijven dat vele mensen in Vlaanderen te laat inschakelen voor het BRT-nieuws om 19 uur 30', zou het programma "De zevende dag" aan belang kunnen winnen. Het zondagse BRT-praatcafé, met bijna twee uur lang informatie en achtergronden, kan inderdaad een boeiende samenvatting van de week bieden. De formule is goed genoeg: één blikvanger, één confrontatie nieuwe stijl, en 7 op 7 met actualiteiten uit de voorbije week, behandeld aan de hand van beelden uit het journaal en eventueel gesprekken in de studio. Dat er altijd bier bij moet zijn en zéér rustige live-muziek, daar had ik mij ondertussen min of meer bij neergelegd.

Na een succesvol eerste seizoen gaat het nu echter van week tot week slechter met "De zevende dag". In de laatste weken van het BRT-monopolie zou de nieuwsdienst punten moeten scoren in plaats van iedereen te vervelen met loomheid en opgewarmde kost.

Blikvanger ging deze week uiteraard over de verdwijning van Paul Vanden Boeynants. Het is logisch dat men dit onderwerp kies moet behandelen en de informatie niet zo heet moet proberen te maken dat ze onderzoek of leven in gevaar zou kunnen brengen. Het is niet logisch dat

Leeg praatcafé

men een heel item lang zelfs minder zegt dan in de nieuwsbulletins van de laatste dagen. Het is ronduit ergerlijk dat een generatie- en partijgenoot van VDB moet komen vertellen over de beminlijke persoonlijkheid van de verdwenen politicus. De persoonlijkheid en de vroegere handel en wandel van een ontvoerde politicus doen niet ter zake, niet in negatieve zin, maar zeker ook niet in positieve zin. *Confrontatie* duurde weer te lang. Een half uur is te lang als er geen goed thema is, geen goede vragen zijn, geen goede gespreksleider, geen duidelijke lijn in de discussie en niets of niemand een sfeer van geconcentreerde aandacht kan oproepen. Misschien houdt men wel geen *confrontatie* op café. Trouwens, als het de cafégangers, die er met hun neus opzitten, duidelijk niet interesseert, waarom zou het dan de kijkers moeten boeien? De "nieuwe Walen" die in het panel zaten treft geen verwijt. Zij konden niet op tegen Het Niets.

En dan "7 op 7": over de Koninklijke Commissaris voor het Migrantenbeleid, maar Paula D'hondt is er niet, over de

stoelendans op de ministeries, maar wie wil dat nog volgen, en Coens blijkt ondanks alles zijn toontje nog niet verleerd te hebben. Elk onderwerp kabbelt voort op een manier die de onderbrekende muziek spannend doet lijken. Aan de tafel krijgen de gasten geen vragen die hen toelaten hun posities van elkaar te differentiëren. En telkens blijf ik vrezen dat de Paus zal binnenstappen en Van Den Bosch zich aan zijn voeten zal werpen. Er is met Tony Van Den Bosch echter meer mis dan zijn onverwoestbaar image. Toen hij half december "De zevende dag" uit de handen van Etienne Van de Bergh overnam was het nog een vrij gezond produkt. Nu lijdt het aan bloedarmoede, lusteloosheid en geveinsde empathie. Enkel Johan Verminnen lukte er deze week in om domme vragen om te buigen tot een idee waarover iets te zeggen valt, om uit onbeleefde interrupties een kernwoord op te pakken zodat daardoor de botheid wat wordt afgezwakt, om zichzelf in beeld te blijven dringen zodat het niet opvalt dat Van Den Bosch niet kijkt of niet luistert, om de leegte die voor hem ligt te vullen met mooie verhalen. Met zo'n gast gaat de gastheer zich goed voelen terwijl hij het programma de nek om draait.

Marianne Mertens

• DOSSIER •

Aan een zijden kabel:

Commerciële Televisie in Vlaanderen

In december 1981 treedt de CVP-PVV regering Martens V aan. In de regeringsverklaring van toen wordt aangeduid dat men het feitelijke BRT-monopolie wil vervangen door een "stelsel van mededinging". Na jaren van onderling gebakkelei -en ongeacht een coalitiewijziging- wordt net voor de aanvang van een volgend decennium deze belangrijke neo-liberale

doelstelling effectief waargemaakt. De afgelopen maanden waren de mediaberichten nauwelijks te onderscheiden van de voetbalberichten: beiden werden geteisterd door ophefmakende "transfers". Het mediavereenwoordigd landschap staat in rep en roer. De Vlaamse Televisie Maatschappij laat haar sporen na, nog voor ze één programma op de kabel brengt.

We wisten al lang dat de liberalen vanuit hun vrije markt-gerichte ideeëngoed niet hoog opliepen met het zendmonopolie van de BRT. Met de CVP lag dit anders. Van oudsher steunde die partij het BRT-instituut, dat overigens steeds onder leiding stond van een christen-democratisch georiënteerd administrateur-generaal. De CVP gaf einde 1981 duidelijk toe aan de PVV, zonder eigenlijk een idee te hebben over hoe "het stelsel van mededinging" er uit moest zien. Voor de PVV was dat van bij de aanvang duidelijk: er diende een nieuwe, commercieel georganiseerde zender te komen, met participatie van de dag- en weekbladpers.

beleid met de chronometer

De legitimatie van het CVP-standpunt werd geleidelijk opgebouwd rond de ontevredenheid over de "objectiviteit" van de BRT-nieuwsdiensten. Daarmee was de stok gevonden waarmee men de BRT-hond kon slaan. Jarenlang volgden de respectievelijke partijbureaus de BRT-nieuwsuitzendingen, de chronometer bij de hand, klaar om het aantal seconden besteed aan nieuws over zichzelf of de anderen secuur te meten. In 1980 had toenmalig CVP-partijvoorzitter Tinde-

DE CONCURRENTIE!

mans het over de "sabotage van de CVP" door de BRT-nieuwsdiensten. Op vrij korte tijd werd de BRT achtereenvolgens verweten bevooroordeelde, partijdige informatie te geven over de kernraketten (met alle grappige rellen vandiën met voormalig administrateur-generaal Paul Vandenbussche), de vredesbetoging van 1983, abortus, de Voerstreek, de Buyle-interviews en dergelijke meer. In februari 1984 kwam de CVP op de proppen met het ei van Columbus: er moest een "alternatieve nieuwsdienst" op TV2 komen. Die diende een tegengewicht te vormen voor de reeds bestaande, al te rood geachte nieuwsdienst, zo lazen we tussen de lijnen. Want wat met "alternatief" precies bedoeld werd, is de kijker nooit te weten gekomen.

Ondertussen werd de PVV, toen in haar

mediabeleid nog gerund door Guy en Dirk Verhofstadt en Cultuurminister Poma, alsmat ongeduldiger. De dag- en weekbladpers deelde dat ongeduld echter niet: zij stond eerder huiverig tegenover het toen reeds gevreesde verlies aan publiciteitsinkomsten. De Vlaamse Socialisten, Agalev en Klein Links verdedigden uit volle borst de openbare omroep. Maar de blauwe versnelling was niet te stuiten.

Dan toch maar

Aangepord vanuit politieke hoek, besefend dat er voor meer dan één commerciële zender helemaal geen ruimte is in Vlaanderen, en bijgevolg angstig om uit de boot te vallen, ging de geschreven pers dan toch maar over tot het "aftasten" van de mogelijkheden tot commerciële televisie. De Standaardgroep (De Vlaamse Uitgeversmaatschappij VUM), hierin aanvankelijk bijgestaan door de Financieel-Economische Tijd, Het Belang van Limburg (Concentra) en de holdings Gevaert en Electrafina, zette in 1984 de "Onafhankelijke Televisie Vlaanderen" (OTV) op. Snel verenigden de meeste andere dag- en weekbladen zich in de Vlaamse Media Maatschappij (VMM). Einde 1984 lijkt het er nog op dat OTV de eerste

commerciële zender in Vlaanderen zal leveren. Ondertussen weten we beter. Want terwijl Poma's opvolger Dewael de weg helemaal aan het effenen is, krabben de VUM en de Financieel-Economische Tijd terug: ze kwamen tot de conclusie dat commerciële televisie binnen het kleine Vlaamse medialandschap niet rendabel kan zijn. OTV zette haar studie-

activiteiten op waakvlam. Dat was kolen op het vuur van de Vlaamse Media Maatschappij, ondertussen aangevuld met de vanuit OTV overgekomen Concentragroep (Het Belang Van Limburg). Op 28 oktober 1987 zet men er het licht op groen voor de realisatie van VTM, de Vlaamse Televisie Maatschappij. Minister Dewael applaudisseert. De Mediaraad wordt ge-

negeerd. Carlo Gepts wordt vanuit NV Hoste (Het Laatste Nieuws, toen nog zonder De Morgen) "afgestaan" als afgevaardigd beheerder voor VTM. Cas Goossens als christen-democraat krijgt aldus een vrijzinnig-liberale tegenhanger. VTM is de ooeivaar op Uw televisie. Eerstdaags ziet U het kuiken.

Eric Goubin

Een amusementsdwangbuis

VTM is er niet in de eerste plaats gekomen uit economische noodzaak. Noch de bedrijfswereld in het algemeen noch de reclamesector in het bijzonder stonden te trappelen om een commerciële televisie op te richten. Verschillende studies tonen aan dat Vlaanderen inderdaad te klein is voor twee leefbare televisie-omroepen. De reclamewereld is trouwens eerder geneigd tot reclame op de BRT, gezien de BRT "een breder segment van de markt" bestrijkt: de BRT kan ondanks de aanwezigheid van verschillende buitenlandse zenders rekenen op meer dan de helft van het Vlaamse kijkerspubliek. De verwachte kijkdichtheid voor VTM ligt, alnaargelang de bron, tussen 5 en 20%. Een precieze schatting is moeilijk te maken. Vast staat dat VTM er gekomen is door politieke veeleer dan door economische druk. De neoliberale Pavlov-reactie tegenover alles wat "openbaar" en "Rijks" is, gekoppeld aan de CVP-frustraties en dito onmacht tegenover de BRT-werking, vormen de fundamenteën. Wie denkt dat met de komst van VTM de kabel wordt "opengegoid" komt bedrogen uit. Minister Dewael heeft zowat tegelijk met de erkenning van VTM het nodige protectionisme aan boord gelegd: in tegenstelling tot onze Franstalige mede-Belgen en tegen de Europese richtlijnen in worden via het Kabeldecreet hypercommerciële satellietzenders als Sky Channel en Super Channel van de Kabel gehouden. Want de leefbaarheid van VTM hangt aan een zijden Kabel.

Broertje

Ook al noemt Carlo Gepts zich "geen concurrent voor de BRT, eerder een broertje", zo broederlijk gaat het er niet aan toe als het om de lieve centen gaat. De financiële middelen van VTM hangen nauw samen met de kijkcijfers, die op hun beurt bepalend zijn voor het aantrekken van reclame. De strijd om de kijkcijfers: daar wordt het hard tegen hard tussen BRT en VTM. Uit de VTM-briefings naar

Met argusogen kijkt zowel het linkse als het meer conservatieve deel van Vlaanderen de komst van VTM tegemoet. Men vreest dat het commerciële element allesbepalend wordt. Of het zo'n vaart gaat lopen is niet zeker. Hoe commercieel, pluralistisch en vrije markt-gericht is VTM eigenlijk?

BRT IN TEGENAANVAL!

de reclamesector toe maakt men daar geen geheim van. De vooravond start bij VTM een halfuur vroeger dan bij de BRT. De

VTM-dag begint met een tekenfilm die dient als "locomotief" om "audience in te laden" voordat de BRT haar avonduitzendingen start. Bij VTM wordt gejuicht omdat de BRT haar eerste nieuws vroegd heeft naar half acht, "waardoor een voor de kijkers lang ingewortelde attitude gewijzigd wordt", wat in de kaart speelt van VTM. "Tegenover dat vroegde BRT-nieuws wordt de populairste Vlaamse spelpresentator geplaatst. Walter Capiiau presenteert dagelijks 'Het Rad der Fortuin'. Capiiau haalde op de BRT met zijn spelprogramma 'Hoger-Lager' (in prime time) kijkdichtheden van 2 miljoen kijkers (40% dekking)", zo blijkt uit een publiciteitsbriefing. Tegenover het dicht bekeken BRT-Panorama programmeert VTM het alom bekende "Dallas".

Als we verder de programmatie overlopen ontmoeten we tekenfilms, feuilletons, spelprogramma's, avonturenreeksen, de top 30, Service Golf, hitparades, journaals en nieuwsflashes, mini-series, kwissen, filmmagazines, sportshows, film en "feuilleton of debat of documentaire". Op het nieuws na is er geen sprake van informatieve programma's, laat staan van een educatief aanbod. VTM wil een "familiale omroep" zijn, "streekgebonden en lokaal". De programmatie is popu-

In transit

De eerste transfers "van belang" kwamen in mei '88 met het vertrek van Guido Depraetere (van eerste producer van de BRT-Dienst Woord tot VTM-programmadirecteur) en Mike Verdrengh (van "los medewerker" bij de BRT tot adjunct programmadirecteur bij VTM). Ook de overkomst van Jan Schodts om de VTM-nieuwsdienst te leiden, is ophefmakend. Maar ze zijn niet alleen. De Belgische belastingbetaler mag zich verheugen mee betaald te hebben voor onder meer de opleiding van volgende VTM'ers:

Danny Huwé (BRT-Radio)
Piet Deslé (BRT-Radio)
Stefaan Van Look (BRT-Radio)
Daniël Buyle (BRT-Radio)
Martin De Jonghe (BRT-Radio)
Kathy Pauwels (Studio Brussel)
Edwin Huybrechts (BRT-monteur)
Erwin Spruyt (BRT-produktieplanner)
Terry Verbiest (BRT-Televisie)
Walter Capiiau (BRT-Televisie)
Nadine De Sloovere (BRT-Televisie)
Zaki (ooit BRT-Televisie en -Radio)
Cas Vander Taelen (RTBF)

lair en amusementsgericht: de televisie-verslaafde kijker wordt verwend met gemakkelijk vertier. Tegen kritiek hierop probeert VTM zich te wapenen door te wijzen naar de ruimte die wordt geschapen voor Vlaamse produkties, en naar de nu reeds geprezen kwaliteit van het journaal. Maar een meer verregaande amerikanisering van het aanbod blijft een sluimerend kwaad.

Satellieten

Op de realisatie van het journaal na, wordt bij VTM zowat alles uitbesteed. Daardoor kent Vlaanderen een heuse explosie van kleine produktiebedrijfjes. De kans is zeer reëel dat daarvan binnen enkele jaren slechts een paar overblijven. Maar één zaak is duidelijk: het medialandschap in Vlaanderen is sinds het op-

starten van de BRT-Televisie in de jaren vijftig, nog nooit zo in beweging geweest. Journalisten, cineasten, regisseurs, technici, reclamelui en alle andere mediagemensen veranderen van werkgever dat het een lieve lust is. De mobiliteit op deze arbeidsmarkt is onvoorstelbaar. Bij onder meer de BRT, De Morgen, De Standaardgroep en Het Laatste Nieuws kunnen ze er van meespreken.

Terzelfdertijd laat de daling van de reclame-inkomsten door de nakende komst van VTM zich nu reeds voelen in de geschreven pers, met name bij de dames- en familiebladen. Daar rekent men af met een sterke daling (van 2 tot 50%!) van het publiciteitsaanbod: dat merk je ondermeer aan het dunner worden van nogal wat tijdschriften.

Als we met dit alles rekening houden

komen we tot de op het eerste gezicht niet voor de hand liggende conclusie dat de komst van VTM aanleiding zal geven tot *minder vrijheid* bij de omroepen en de geschreven pers. Het kan eigenlijk niet anders dan dat de strijd om de kijkcijfers de programmatie van VTM en BRT in een populariserende dwangbuis gevangen zet. Op de koop toe is de kans reëel dat door de dalende reclame-inkomsten de dag- en weekbladen dezelfde toer opgaan. Heel wat kranten en tijdschriften zijn nu reeds verlieslatend. De komst van VTM zou wel eens het einde van heel wat periodieken kunnen betekenen, met de verarming veeleer dan de verrijking van het medialandschap tot gevolg. Het sinistere is dat door haar participatie in VTM de geschreven pers deels mee haar eigen graf lijkt te delven. (eg)

Gesprek met Daniël Buyle

Sinds begin januari is men bij VTM als redactie aan het draaien "alsof het echt is". Volgens Daniël Buyle is men bij de VTM-nieuwdienst dan ook terdege voorbereid op de eigenlijke start in februari. We hebben een gesprek met Daniël Buyle, de man die na zijn omzwervingen bij de BRT leefde van OCMW-steun en freelance journalistieke schnabbels, om uiteindelijk zelf door de VTM-directie te worden aangesproken.

Toestanden: VTM brengt een nieuwsflash om vijf voor zes, een "groot" journaal om zeven uur en tien uur, om de avond te besluiten met een andere flash naar middernacht toe. Is het werkbaar om met deze toch wel kleine ploeg zoveel journaals per avond te brengen?

Daniël Buyle: Euh, ...dat gaat, ja. Er wordt hier door iedereen wel heel hard gewerkt. Vermoedelijk zullen er binnen enkele

maanden wel wat mensen bijkomen. VTM mikt naar eigen zeggen duidelijk op een ruim publiek. Wat zijn de consequen-

ties daarvan voor de wijze waarop het nieuws gebracht zal worden?

Daniël Buyle: Dat houdt vooral in dat we het nieuws heel duidelijk willen vertellen naar het publiek toe. We proberen het nieuws niet te moeilijk te maken, zonder dat het daarom plat, minderwaardig of inhoudsloos zou zijn. Integendeel, het VTM-journaal wordt een volwaardig journaal waarin we geen onderwerpen terwille van de inhoud uit de weg gaan. We proberen het nieuws doorzichtig en boeiend te maken. Met "boeiend" bedoel ik dat we het nieuwsgebeuren zo in beeld willen brengen dat het journaal een vlot bekijkbaar ding wordt.

Commercieel?

Vrees je niet dat de commerciële ingesteldheid van VTM in sterke mate ook de nieuwsberichtgeving gaat beïnvloeden?

Daniël Buyle: Tot nu toe gebeurt dat niet.

Maar er is dan ook nog niets uitgezonden.

Daniël Buyle: Dat is juist. Maar in principe zijn er spijkerharde garanties dat de onafhankelijkheid van de nieuwsdienst gewaarborgd is, zonder commerciële inmenging. Dat was trouwens één van de garanties voor mijn overstap naar VTM. Maar het is waar dat de test van die garanties er nog niet is omdat we nog niet echt uitzenden. We zullen zien, hé. In ieder geval maakt hoofdredacteur Jan Schodts zich sterk dat hij die druk aankan en dat hij niet zal toelaten dat de commercie het haalt op de informatie.

Nochtans is er de uitspraak van Martin

Gedaan met de "servitutes"?

Zanussi op de buis? Moet kunnen!

"Misschien gaan de bedrijven wel zover dat ze 's ochtends in de kranten melden dat we vanavond met zijn allen naar "Rad Van Fortuin" moeten kijken, want dat Capiau daarin de allernieuwste Zanussi weggeeft. Ook die media mix moet kunnen, maar daar beslissen uiteraard de bedrijven zelf over."

(VTM-Gedelegeerd Beheerder
Carlo Gepts, in Humo
van 8 december 1988)

"Wanneer zou blijken dat de producent van een schadelijk produkt een goede adverteerder bij VTM is, zal ik het probleem niet ter sprake brengen.

Het heeft geen zin om op de handen te plassen die u betalen. Als programmamaker heb je nu eenmaal respect op te brengen voor de mensen die je dat programma laten maken."

(Martin De Jonghe,
in Knack, 11 januari 1989)

De Jonghe (zie elders in dit dossier), die toch wel lijnrecht hiertegen ingaat.

Daniël Buyle: Martin De Jonghe maakt inderdaad geen deel uit van de VTM-nieuwsdienst. Wat het VTM-nieuws betreft hoeft dit normaal gezien dus geen rol te spelen. Wanneer een bedrijf het milieu blijkt te vervuilen, dan zullen we daar een reportage over maken. En is dat bedrijf toevallig een adverteerder van VTM, dan denk ik dat we die reportage toch zullen maken. Je hebt natuurlijk niet in de hand dat zo'n bedrijf na het zien van die reportage beslist haar publiciteitsspot stop te zetten. Maar dat hoeft ons niet te beletten om dat nieuws te volgen.

Servitudes

Je denkt dat je bij VTM evenveel of meer vrijheid gaat hebben als bij de BRT?

Daniël Buyle: Tot nu toe heb ik hier meer vrijheid dan op de BRT. Als redactie kunnen we vrijer de onderwerpen kiezen, en zijn we minder opgezaald met zogenaamde "servitudes". Die "servitudes" zijn onderwerpen die geen echte nieuwswaarde hebben, maar die toch behandeld moeten omdat ze met zachte of harde druk aan de redactie opgedrongen worden. Zo zijn er persconferenties van politieke partijen die bijvoorbeeld louter een herhaling zijn van bekende standpunten. Die worden dan vaak toch behandeld omdat die partij toevallig "aan de beurt is", omdat het tijd is dat "haar tramkaart geknipt wordt", zoals men dat zegt bij de BRT. Als de BRT een partijvoorzitter interviewt, ligt het voor de hand dat ook de andere partijvoorzitters de komende dagen aan het woord komen, zelfs al is daar eigenlijk geen aanleiding toe. Het is een merkwaardig soort kruideniersevenwicht.

Maar ik kan me voorstellen dat zeker gedurende de eerstkomende maanden deze drukingsgroepen die dit soort servitudes gewoon zijn met een vergrootglas naar de nieuwsuitzendingen van VTM zullen kijken. Zal er dan zoniet voor, dan toch achter de VTM-coullissen heel wat gebekvecht worden vanuit die zelfde kruideniersmentaliteit? Die servitudes kunnen bij VTM toch net zo goed ontstaan?

Daniël Buyle: Het belangrijke verschil ten opzichte van de BRT is dat de Raad

van Bestuur hier niet de emanatie van de politieke partijen is. De krantenuitgevers die in de VTM-Raad van Bestuur zitten zullen ook wel hun politieke voorkeuren hebben. Dat is hun goed recht. Maar toch is de partijpolitiek hier niet geïnstitutionaliseerd. De mensen die hier werken, zowel in de leidinggevende als in de creatieve functies, zitten hier niet terwille van hun partijlidmaatschap. Er is geen gepoliteerde leiding zoals bij de BRT. Als je bovendien ziet van welke horizonten de mensen van de VTM-nieuwsredactie komen, houdt dat op zich toch ook al een zekere garantie in van de onafhankelijkheid.

Hoe reageren de Wetstraat-politici die indertijd bij de BRT mee je graf hielpen delven op jouw terugkeer in de Wetstraat?

Daniël Buyle: Tot nu toe heb ik daar nog geen slechte ervaringen mee. Er zijn er wel een aantal geschrokken. Maar voor het overige ben ik in de Wetstraat goed ontvangen.

Heeft men bij VTM inhoudelijke voorwaarden gesteld bij je indienstneming?

Daniël Buyle: Neen. Er zijn een aantal openhartige gesprekken geweest. Daarbij is gesproken over de aanpak van het nieuws en over hoe ik dat zag. En tot mijn aangename verbazing heb ik gemerkt dat we in zeer grote mate op de zelfde golflengte zaten. Ik heb dus inhoudelijk of principieel geen toegevingen moeten doen. Het initiatief om mij te contacteren is trouwens van VTM zelf uitgegaan. Ik neem aan dat wie mij contacteert weet wat voor journalistiek vlees ze in de kuip heeft.

Terug naar de BRT?

Je komt van een instelling van openbaar nut terecht in een commerciële zender. Heb je het daar principieel niet lastig mee?

Daniël Buyle: Het is zo dat ik jarenlang soms tegen beter weten in de BRT als openbare omroep heb verdedigd. Omdat ik van nature vind dat een goeie openbare omroep een goeie zaak is voor de gemeenschap. Gaandeweg heb ik ingezien dat dit in Vlaanderen waarschijnlijk een te idealistische opvatting is omdat de politisering hier een zo moeilijk te keren kwaad blijkt. Daarom ben ik op de duur gaan vinden dat er naast de BRT ook iets anders moet zijn. En als dat een commercieel initiatief is, okee, op voorwaarde dat er garanties zijn voor de onafhankelijkheid van de informatie.

Toen er sprake was van commerciële tele-

visie in Vlaanderen heb ook ik mijn hart vastgehouden. Ik vreesde ook voor de commercie, het goedkope amusement. Maar ik moet zeggen dat toen VTM vaste vorm begon te krijgen, ik zag wie er als werknemers werden aangetrokken, ik zag hoe de directie zich ook effectief heeft afgezet tegen de politieke pressie die er inderdaad ook wel geweest is, ik het geen slechte zaak vond dat het medialandschap op die manier wordt opengetrokken. Ik wil gerust bekennen dat ik daar persoonlijk wel een evolutie heb ondergaan.

Maurice De Wilde vertelde vorige week bij het door de Etterbeekse Louis Paul Boon Kring georganiseerde vraaggesprek, dat hij ervan overtuigd is dat jij in het diepste van je gemoed toch liever terug op de BRT zou werken. Klopt dat?

Daniël Buyle: Na mijn ontslag heb ik juridische procedures opgezet om de BRT-beslissingen ongedaan te maken. De procedure bij de Raad van State loopt onverminderd door. En ik hoop in het diepst van mijn hart dat ik gelijk haal. Niet alleen omdat ik gewoon persoonlijk eerherstel wil. Maar ook omdat vanuit democratisch standpunt, los van mijn persoon, op de BRT dingen gebeurd zijn die gewoon niet door de beugel kunnen. Dat een journalist om puur politieke redenen wordt ontslagen, dat een Raad van Bestuur stemt volgens de lijnen van de coalitie die toevallig aan de macht is tegen de oppositie die toevallig in de oppositie zit, dat is een abberatie. Daarmee heeft de BRT-leiding bewezen dat er iets fundamenteel rot is in haar systeem.

Dus ik hoop in het diepst van mijn hart dat ik gelijk haal bij de Raad van State, en dat zou als logische consequentie inhouden dat ik dan terugkeer naar de BRT.

Keer je dan ook terug?

Daniël Buyle: Het is te vroeg om daarop te antwoorden. Ondertussen - en dat moet ik evenzeer zeggen - voel ik me hier heel goed in mijn vel. Ik voel dat na alles wat gebeurd is ik me hier journalistiek terug kan uitleven. Ook op de BRT deed ik mijn werk als journalist heel graag. Mijn grootste bekommernis is om journalistiek actief te blijven. En op dit ogenblik kan dat bij VTM.

Eric Goubin

• KRONIEK •

Nicolae Ceausescu zag het levenslicht 26 januari 1918 te Scorniscesti, bij Pitesti. In 1933 zou hij lid geworden zijn van de Roemeense Communistische Partij, in 1936 noteert men zijn aanwezigheid als secretaris van het regionaal comité van de communistische jeugdbeweging van Prahova, in 1939 wordt hij lid van het CC van de communistische jeugdbeweging, in 1952 lid van het CC van de Communistische Partij van Roemenië (PCR), in 1955 lid van het politiebureau en na de dood van Gheorghiu Dej in 1965 werd hij tot secretaris-generaal gekozen. Over de oorlogsperiode (feitelijk over de periode 1939-1965) is zelfs de officiële geschiedschrijving voorzichtig stilzwijgend. Van 1950 tot 1954 was hij vice-minister van de Strijdkrachten. De officiële geschiedschrijving vermeldt verder, dat hij "vooral als organisator" op het voorplan trad, en 'in 1949-1950 vice-minister van landbouw" was. Wat de officiële geschiedschrijving verzwijgt, is het feit dat hij een opleiding kreeg aan de militaire Frunze academie in Rusland, en dat de kwalificaties "organiseren" en "landbouw" betrekking hebben op de bloedige collectivisering waaraan hij in Dobrodgea actief, wapens in de handen, heeft deelgenomen. In het na-oorlogse partijapparaat was Ceausescu een eerder onopgemerkt figuur. Zijn verkiezing tot secretaris-generaal, mogelijk met de steun van Ion Gheorghe Maurer, die nochtans voor deze post voorbestemd leek, was volgens de weinige getuigen die nog leven (en durven te spreken) een verrassing. Het parallelisme met Stalin is op vele vlakken halucinierend.

Nicolae...

Zoals bekend bestaan in de communistische landen naast formele economische structuren, informele sectoren, die mogelijk essentiëler zijn. Die parallelle structuren vindt men ook terug inzake de communicatie. Naast het officiële communicatiesysteem, gebaseerd op toegankelijke officiële bronnen, door de Roemenen helemaal niet au-serieux genomen, is het alternatieve informatiekanal, met eigen geschiedschrijving, bijzonder levendig. Jarenlange ondervinding heeft mij geleerd, dat deze bronnen ernstig moeten worden genomen.

Zo houdt de niet-officiële geschiedenis vast aan het verhaal, dat Ceausescu eind

Lees dit en wees blij
geen Roemeen te zijn

Familiebedrijf Roemenië

*In Toestanden van vorige week
zorgde Mihai Dulea reeds voor
een kennismaking met de
dictator van Roemenië,
Nicolae Ceausescu. Nepotisme
is een van de steunpilaren van
deze dictatuur. Daarom dit
keer een portret van de
Ceausescu-clan.*

van de jaren dertig opgesloten was in Doftana, gevangenis bestemd voor zware misdadigers en politieke gevangenen. Ceausescu zat wegens moord op zijn toenmalige baas. In dezelfde gevangenis sloot hij vriendschap met de opgesloten communisten, waaronder Gheorghiu Dej, die hem tot het communisme bekeerde. Op 9 november 1940 had een zeer zware aardbeving plaats, waarbij Doftana verwoest werd en vele gevangenen ontsnapten of omkwamen (onder hen 14 communisten). Dit is historisch exact. Maar wat gebeurde er met de jonge pas gerecruteerde revolutionair? Zelfs de niet-officiële geschiedschrijving is zijn spoor bijster gedurende de oorlogsjaren. Hoe dan ook, na de bezetting van Roemenië door de Russen in augustus 1944, nam Ceausescu manu militari deel aan het tot stand ranselen van de zogenaamde Arbeiderspartij, die alle democratische partijen onder één noemer bracht.

De rest van het verhaal sluit ongeveer aan bij de officiële versie. De nationaal-com-

munistische koers van Ceausescu, die tot uiting komt via een onafhankelijke stellingname in de buitenlandse politiek en de auto-economie, erfde hij van zijn voorganger Dej. Voor een tekening van de persoonlijkheid van Ceausescu en de beschrijving van zijn dagelijks leven in de jaren zeventig verwijs ik naar het boek van Generaal Ion Pacepa *Red Horizons*, in Franse vertaling bij *Presse de la Cité* verschenen onder de titel *Horizons rouges*.

... Elena ...

"Zoals twee sterren, de ene naast de andere op de hemel van de eeuwigheid", Mara Nicoara, dichteres, op 7 januari 1981 de verjaardag van Elena.

Net als over Nicolae Ceausescu is over zijn vrouw Elena Petrescu bijzonder weinig gekend. Geboren op 7 januari 1919 in Petresti, dorp in de Karpaten, als dochter van een kroegbaas, zou zij enige tijd leu-ster geweest zijn op de perrons van het station te Gaisti. Een volgend spoor leidt ons naar Boekarest waar wij haar samen met jeugdvriendin Lina Ciobanu (thans minister, verantwoordelijk voor de bevoorrading) als arbeidster in een textiel-fabriek terugvinden. Op 1 mei (!) 1939 was zij volgens de officiële "geschiedschrijving" koningin van het bal, waar zij Nico ontmoette. Van enige revolutionaire activiteiten in die jaren maakt zelfs de geschiedenis van de Communistische Partij Romania (nog) geen gewag.

De geschiedenis maakt een geweldige sprong naar het einde van de jaren 60, waar wij Elena terugvinden als Doctor Ingenieur Academicus Elena Ceausescu, hoofd van de Securitate ('indrumator'), Voorzitter van de Commissie voor Staats- en Partijkader, vice-voorzitter van het Politiek Uitvoerend Comité (PUC) van het CC, voorzitter van het Permanent Bureau van het PUC, vice-voorzitter van de Ministerraad, voorzitter van de Staatsraad voor Wetenschapsbeleid en Technologie, waarvan de bevoegdheden in april '88 zeer werden uitgebreid, voorzitter van het Planbureau, voorzitter van de Centrale Raad voor de Organisatie en de Leiding van het Productieproces, directrice van het Instituut voor Wetenschappelijk Chemisch Onderzoek, actief lid van de Academie voor Wetenschappen van de USA, Doctor honoris causa van de universiteiten van Buenos Aires, Bahia Blanca, Manilla,

Jucatan, Teheran, ere-lid van meerdere vermaarde verenigingen als de London Royal Institute of Chemistry. Enzovoort. Nochtans, de namen van de vijf wetenschapslui die "haar" proefschrift hebben geschreven en de eminente geleerde die aanvankelijk toewijzing van haar doctoraat weigerde en daarom van de universiteit werd verwijderd, zijn gekend. Roemeense diplomaten over de gehele wereld worden onder druk gezet om de ongehoorde intellectuele gaven van "deze opmerkelijke persoonlijkheid op de internationale wetenschappelijke scène" aan de wereldbevolking bekend te maken en buitenlandse eretitels voor het chemisch wonderkind in de wacht te slepen. Waar de diplomatie faalt wordt de propagandamachine ingeschakeld. Zo verscheen bijvoorbeeld in de Italiaanse krant *Il Messaggero* in het voorjaar '88 een halve (gekochte) pagina "Hulde aan Doctor Academicus Ingenieur Elena Ceausescu", van een pluimstrijkende onbeschaamdheid, die de Roemeense staat naar schatting een half miljoen BF heeft gekost. Elena Ceausescu, "van wie de goede en zachte glimlach de zon bij sombere dagen vangt", is ongetwijfeld de meest gehate en

gevreeste vrouw in Roemenië, niet alleen bij het volk, maar ook, zonder uitzondering, bij alle kaderleden. Haar optreden is van een verbazingwekkende ruwheid, domheid en vulgariteit. Elena betekent de tweede macht in de Roemeense hiërarchie, haar invloed op Hem is zeer groot.

... broers en zusters ...

En dan is er de familie: Nicu, zoon van Nicolae en Elena, eerste-secretaris van de PCR afdeling Sibiu, secretaris van de Grote Nationale Raad, eerste-secretaris van de Communistische Jeugdbond (en aldus lid van de regering), alternerend lid van het Politiek Uitvoerend Comité, haalt regelmatig de schandaalkronieken wegens vandalisme, vrouwengeschiedenissen en dronkenschap. Hij wordt haast zo fel gehaat door als zijn moeder. Hoewel door de clan voorbestemd hem op te volgen, wordt er momenteel in Roemenië hardnekkig gefluisterd dat hij bij papa in ongenade zou gevallen zijn.

Maria Petrescu, Haar zuster, is gehuwd met Manea Manescu, die een lange reeks belangrijke functies bekleedde en bekleedt, waaronder de functie van eerste minister.

Reghina Petrescu, Haar zuster, is gehuwd met Ilie Verdet, die een lange reeks belangrijke functies bekleedde en bekleedt, waaronder de functie van eerste minister. Gheorghe Petrescu, broer van Elena, heeft een lange reeks belangrijke functies bekleed en is momenteel vice-premier.

Ilie Ceausescu, Zijn broer, is generaal en vice-voorzitter van de Nationale Raad van Landsverdediging.

Ion Ceausescu, broer, is adjunct-minister van het Planbureau.

Marin Ceausescu, Zijn broer, bekleedt diverse belangrijke diplomatieke functies. Enzovoort, tot ongeveer 20 personen die samen een 50-tal sleutelposities innemen in het leger, bij de staatsveiligheid, in diverse regeringsposten en, belangrijkste van al, in het CC en het Politiek Uitvoerend Comité. Nepotisme is van alle tijden en komt voor bij alle volkeren. Maar de verwezenlijkingen van de familie Ceausescu op dit gebied zijn van een adembenemende schaamteloosheid. Het beheer van de Socialistische Republiek Roemenië als een lucratief familiebedrijf is de beste, zoniet de enig gelukte prestatie van Nicolae I.

Mihai Dulea

De oppositie in Roemenië

In Roemenië bestaan geen bewegingen zoals de Poolse vakbond "Solidarnosc" of het Tsjechoslovaakse "Charter '77", maar de oppositie is toch al een stap verder dan het individueel verzet.

Op 15 november 1987 trokken in de Brasov zowat 10.000 arbeiders de straat op om te protesteren tegen de economische politiek van Ceausescu. Ze trokken naar het plaatselijk hoofdkwartier van de KP en vonden daar wat ze al enige jaren moesten ontberen: brood, kaas, margarine... Zij eisten ook een gewaarborgd dagloon. Sinds september 1983 was hun (stuk) loon afhankelijk van niet te verwezenlijken plannen. Naast de schaarste aan voeding, kleding en verwarming werd hun loon slechts gedeeltelijk of helemaal niet uitbetaald.

Deze arbeidersopstand verraste door haar omvang. Sinds de mijnstaking te Jui was het tien jaar geleden dat nog zo'n uitgebreide protestbeweging had plaatsgevonden. De staking was wellicht goed voorbereid. Protestacties bleven tot dan toe sporadisch, lokaal en vaak spontaan. De oppositie is immers weinig gestructureerd in Roemenië.

Ook het gebrek aan politiek denken binnen de intelligentsia, een zeker fatalisme bij de bevolking, het gebrek aan strijder-

Naar collectief verzet ?

varingen en de afwezigheid van solidariteit binnen de verschillende geledingen van de maatschappij beletten de ontwikkeling van een gestructureerde oppositie. En er bestaat ook geen Kerk die zoals in Polen in staat is om dat sociaal ongenoegen op te vangen.

De oppositie kan ook geen kandidaat tegen de Conducator naar voren schuiven. De macht van de president steunt immers op het repressie-apparaat, waar zijn familie de plak zwaait, en op een klimaat van onzekerheid binnen de politieke klasse. Een systematische politiek van vervanging van kaders belet elk scenario om hem aan de dijk te zetten.

Een ander punt is de ideologische verscheidenheid binnen de dissidentie. Rond mensenrechten komt men nog wel tot gemeenschappelijke standpunten, maar over de rol van de KP, over het belang van economische hervormingen en over de nadruk op internationale betrekkingen

lopen de standpunten (of prioriteiten) uit elkaar. Zo stelt dissidente Doina Cornea de Kerk centraal "voor de heroriëntering van onze samenleving op religieuze grondslagen".

Roemenië heeft nood aan een georganiseerde massabeweging. Of de clandestiene vakbond *Vrijheid* deze taak kan klaren, is moeilijk in te schatten. Belangrijk is dat dissidenten en arbeiders, die vroeger slechts individuele acties voerden, inzien dat collectief optreden noodzakelijk is.

Daarom zijn individuele verklaringen van -in ongenade gevallen- hoge functionarissen dode letter gebleven. Wat is de verklaring waard van Silviu Brucan, voormalig afgevaardigde voor Roemenië bij de Verenigde Naties, die de rechtmatige eisen van de arbeiders van Brasov steunde? Welk effect heeft een aan Ceausescu gerichte brief van Karoly Kiraly, tot 1972 lid van het Uitvoerend Comité van de KP, waarbij hij de politieke repressie, het avonturisme en de benarde economische toestand aan de kaak stelt?

Brieven zoals die van Doina Cornea zijn bijzonder modig. Maar zo'n individueel optreden als "geweten van het volk" is onvoldoende om de krachtsverhoudingen te wijzigen.

Dirk Diels

BKT speelt "Madame de Sade"
van Mishima

Eeuwig leven door zelfmoord

Het Brussels Kamertoneel speelt Madame de Sade, een fuga voor vrouwenstemmen, een stuk voor zes vrouwelijke figuren van Yukio Mishima (1925-1970). Patricia Niedzwiecki had een gesprek met de zes actrices: Rheinilde Declair, An De Donder, Goele Derick, Veerle Eyckermans, Nicole Persy, Loes Van den Heuvel en met Michel Van Dousselaere, die hiermee zijn eerste regie op zijn naam schrijft.

Over de Sade werd geschreven dat hij uitsluitend de vrijheid van het individu via het seksuele genot wilde, tot in het extreme toe, en zowel voor mannen als voor vrouwen. "Net als de mannen zult u al het genot kunnen smaken dat de natuur tot uw plichten rekent... U bent vrij, net als wij, en de weg der liefdesveroveringen ligt voor u open, zoals voor ons", schreef de Sade in een pamflet uit 1795. Alleen zuiver genot geeft zin aan het leven. De rest is zinloos en pure schijnheiligheid.

Madame de Sade gaat over de macht van de verbeelding en werpt een nieuw licht op de Sade. Yukio Mishima vroeg zich gefascineerd af waarom Renée de Sade, die haar man trouw bleef tijdens zijn jarenlange gevangenschap, hem in de steek liet op het moment dat hij vrijkwam. Renée: "Vraag hem om weg te gaan. En zeg hem dit: De Markiezin wil u nooit meer zien."

Symbolen

Mishima werkt vooral met symbolen. Zo staat het personage van Saint-Fond voor de sublimatie van het kwaad. Zij gaat als vertelster door het verhaal. Ze bekijkt ook alles vanop afstand. Saint-Fond is eerlijk, ad rem, zij zegt wat de anderen niet durven zeggen. Saint-Fond en Barones de Simiane zijn twee figuren uit de boeken van de Sade.

Er zijn twee tegenpolen in het stuk: de godsdienst en het kwade, hoewel de Sade zelf over Simiane schrijft dat godsdienstwaanzin bij haar even sterk is als fanatisme bij Saint-Fond. "Madame de Montreuil is een soort Thatcher", zegt Rheinilde Declair, "zeer opportunistisch, hypocriet. Ze verandert even vaak van gedachte, filosofie en politieke kleur als van ondergoed. Zij gaat over lijken." Rheinilde speelt Madame de Montreuil, de moeder van Markiezin de Sade en Anne Prospère de Launay.

Volgens Michel Van Dousselaere bestaat theater alleen maar bij de gratie van de eerlijkheid. "Welnu, Madame de Sade is één grote leugen. Madame de Sade is vals, opportunistisch, hypocriet. Van de zes vrouwen is er geen enkele die van een van

de "ultieme masturbatie". Ijdelheid en trots.

In haar verhandeling over de Sade bestempelt Simone de Beauvoir zijn probleem als het gebrek aan ontroering. De Sade wilde grenzen verleggen om zijn en ons bewustzijn te vergroten. Bij de Sade was er eerst en vooral een enorme innerlijke vrijheidsdrang. An De Donder: "In één van de Sades werken wordt een heel jong meisje geïnitieerd in de uiterst gecodeerde leer van het genot, waarin taal een belangrijk element is. In de filosofie van de Sade speelt het bespreken van "wat er gebeurd is", dat is het bespreken van de misdaad, een centrale rol." An De Donder is de meid Charlotte in het stuk.

Typisch vrouwenstuk

Michel Van Dousselaere: "In Parijs en Nederland werd het stuk door mannen gespeeld. Het kaboeeki-effect, (alle personages worden door mannen vertolkt) heeft hierbij een rol gespeeld evenals de invloed van de Japanse traditie op dat vlak. Over het algemeen is het ook vrij moeilijk om vrouwen, bij voorbeeld Madame de Sade, dit soort sterke woorden te doen uitspreken: "Als mijn man een monster van zedeloosheid is, dan moet ik een monster van toewijding zijn." Ik heb actrices verkozen boven acteurs, omdat dit stuk volgens mij een typisch vrouwenstuk is. Het zijn vrouwen die over de Sade praten. Het zijn vrouwen die een gevecht op leven en dood aangaan om gelijk te halen. In *Madame de Sade* heeft Mishima het over de hagakure, de samoeraï-ethiek (het samoeraïsme werd 3000 jaar geleden door Jocho Yamamoto beschreven). Hij symboliseert hoever toewijding kan gaan. Voor Mishima is Saint-Fond duidelijk de samoeraï, de enige die de meester bereikt. Renée is de leerlinge."

Het stuk gaat over de opperste toewijding van een vrouw aan haar man. Mishima heeft een stuk geschreven over de "grote bezigheid", zoals hij Madame de Sade noemt, dat is het opperste wat je volgens hem als vrouw kunt bereiken. Mishima vertrekt duidelijk vanuit een gehierarchiseerde mannenmaatschappij. Hij

MISHIMA, BRILJANT AUTEUR,
PLEEGDE SEPPUKU.

de andere houdt. De twee zussen zijn daarvan een duidelijk voorbeeld, maar zij houden de schijn op. Theater dus. Er is eigenlijk niet zoveel verschil tussen water op de scène gebeurt en wat er daarna in de werkelijkheid kan gebeuren..."

Madame de Sade is zo sterk in iets beginnen geloven, heeft zoveel leugens op elkaar gestapeld, dat zij op de duur niet meer terug kan, zoals Mishima zelf trouwens, die zichzelf het hoofd op hol gepraat heeft. "Een mensenleven is beperkt", schreef hij de nacht voor hij seppuku (de meest geperfectioneerde rituele zelfdoding) pleegde met zijn vriend, in een streven naar de opperste erotiek, "maar ik zou eeuwig willen leven." Voor Mishima was seppuku ook de hoogste vorm van genot,

plaatst de mannen hoger dan de vrouwen. Madame de Sade heeft het idee van de toewijding zo scherp doorgedreven, zegt Mishima, dat ze bereid is om afstand te doen van haar meester, omdat ze nu beseft wat Saint-Fond al veel eerder beseftte: dat hij goddelijk is in zijn ideeën. Daarom trekt ze zich in een klooster terug. Zij heeft de totale "helderheid" gevonden. Voor vrouwen komt zelfvernietiging erop neer dat ze zich helemaal van de wereld afzonderen. Madame de Sade is weggecijferd, zij bestaat niet meer. Maar precies door die daad te stellen, gaat zij de geschiedenis in, omdat Mishima een stuk aan haar gewijd heeft.

Michel Van Dousselaere: "Op het einde wil zij de Sade niet meer zien, omdat ze in haar opperste toewijding zover gaat dat zij de fysieke kant van de meester niet meer nodig heeft. De platonische liefde volstaat. De leerling gaat naar de totale leegte toe en pleegt seppuku, eindigt in schoonheid. Door zijn zelfmoord hoopte Mishima eeuwig te kunnen blijven leven. Heel mooi, maar ik kan er moeilijk serieus bij blijven! Ik draai dat gewoon om." Goele Derick, die markiezin de Sade speelt: "Voor mij is Madame de Sade het symbool van opportunisme. Anders was zij René Pelagie de Montreuil gebleven, een onbekend meisje dat langzaam zou verschrompelen."

Nicole Persy: "Als er iemand is die de Sade misschien niet gebruikt, is het Anne de Launay. Toen de Sade op het einde van zijn leven in Charenton (het gekkenhuis) gevangen zat, had hij nog een paar bezittingen, en één daarvan was een portret van Anne" (Nicole Percy vertolkt de rol van Anne) Er moet dus een wederzijdse passie geweest zijn tussen de Sade en Anne. In extreme momenten zie je haar wel breken, maar ze richt zich meteen weer op. Ook dat is schijnheilig. Ook zij blijft "liefde betonen" aan haar zus, en haar zus aan haar man, maar de waarde ervan is ver zoek!

Mishima was een homofiel, maar vooral fanatiek narcistisch. Hij was gefascineerd

"Geluk is saai vrouwenwerk,
zoiets als borduren... Met haar
handen en haar duldzaamheid
weet een vrouw zelfs de
kwellingen van de hel te
veranderen in één enkele roos."

Markiezin de Sade

door zijn eigen verheerlijking, had ook angst dat zijn imago bij de anderen verkeerd begrepen werd. Hij was zeer duidelijk bezig met zichzelf alsook met het rotsvast geloof in een conservatief nationalisme, hoewel hij intellectueel volstrekt verwesterd was.

Madame de Sade toont hoe de begrippen goed en kwaad voortdurend volgens de omstandigheden aangepast worden, hoe leugen alsmat ingepast kan worden, hoe filosofie misbruikt wordt, hoe de personages alleen maar belang stellen in hetgeen zij te vertellen hebben, hoe eerlijkheid afgedwongen wordt tegen oneerlijkheid, hoe je alleen maar over goed en kwaad kunt praten als er eerst kwaad geschied is.

Loes Van den Heuvel, Gravin de Saint-Fond in de voorstelling: "Madame de Sade is eerlijk, omdat zij "kwaad doet", waardoor de anderen dankbaar kunnen zeggen "O, hoe goed zijn wij toch! Kijk hoe slecht zij is!" Men zal altijd wel iemand nodig hebben om met de vingert wijzen..."

De voorstelling begint met "wat er gebeurd is". Men hoort niet te praten over wat gebeurd is. Maar Saint-Fond zegt onmiddellijk: "Wat er gebeurd is! Wat er gebeurd is!" Waarom kan er eindelijk niet eens open kaart worden gespeeld? Elk van ons weet maar al te goed *wat er gebeurd is!*" Als ze van de scène verdwijnt, zegt Saint-Fond trouwens tegen de meid: "U zult hier blijven bij deze huilerige vrouwen maar ik hoop dat je het gezicht van

een zedeloze vrouw nooit zult vergeten." Alphonse de Sade heeft ooit geschreven waarvoor Saint-Fond staat: "Ik heb al die dingen geschreven. Ik heb ze nooit gedaan. Want ik ben libertijn. Ik ben geen misdadiger."

Veerle Eyckermans (Barones de Simiane): "Tegelijkertijd werden toen inderdaad de grootste misdaden gepleegd. Hij zat in een cel, en op een paar meter van hem hakte de guillotine 100 à 200 keer per dag een hoofd af! De vrouwen moesten hun rok opheffen op "La Place" omdat ze anders door het bloed hun kleed zouden bevullen..." In diezelfde tijd schreef "le devin Marquis" over het kwaad in het denken, in de fantasie. Hij schiep een nieuwe code, een nieuw gedachtengoed. Veerle Eyckermans: "De figuur die het kwaad symboliseert, draait het op een perfecte manier om, zoals het heel dikwijls gaat in onze maatschappij. "Heilige mensen", zoals Simiane, hebben dat kwaad nodig. Waar gaat ze anders haar god vandaan kunnen halen?! Simiane kan dat alleen doen omdat Saint-Fond zegt: "God is een luie hond die in de zon ligt te dutten, en afgeleefd ook nog. Met die hond mag men doen wat men wil, want die staat zelfs niet op, die blaft niet."

Deze realiteit bewijst zichzelf door de eeuwen en de geschiedenis heen. Degeenen die een scherpe lijn doortrekken, zoals Markies de Sade, worden dan het toonbeeld van de perversiteit genoemd. Daaruit gaat men zelfs de term "sadisme" afleiden, de retorische truc bij uitstek om het goede op een piedestal te zetten.

Een intrigerende voorstelling. En zoals Marguerite Yourcenar schreef in haar essay *Mishima of Het visioen van de leegte* (1980): "Het mysterie rond Madame de Sade is nog dichter geworden dan tevoren..."

Patricia Niedzwiecki

Madame de Sade in BKT tot 19 februari op woensdag, donderdag, vrijdag en zaterdag om 20u30 en zondag om 15 U.

U kan van Toestanden denken wat U wil, maar U moet ons meegeven: wij staan open voor ALLE culturen.

Een voorbeeld: hierboven staat een artikel over een toneelstuk van een Japans schrijver, gewijd aan een

Franse markiezin en dat artikel is geschreven door een dame die in de Roemeniëstraat woont.

Zeg nu zelf. Nog een voorbeeld: deze week sporen wij U aan een abonnement op

"Toestanden" te nemen met een citaat uit de Koran:

"Voed Uw kinderen zo op dat ze hun eigen tijd begrijpen en niet die van hun vaders"

Hun vaders waren misschien geabonneerd op

"De Nieuwe", maar als die vaders een beetje verantwoordelijkheidsgevoel

hebben abonneren ze nu hun kinderen op "Toestanden". Dat kan voor 2400 frank per jaar. Maar we hebben even zo lief een permanente opdracht van 200 frank per maand. Dit alles te storten op rekeningnummer 001-1762098-72 van Uitgeverij Zijdclings.

In deze brief uit Wallonië hebben onze zuiderburen het altijd maar over hun politieke, sociale en economische problemen. Alsof ze geen culturele problemen zouden kennen. Toch wel. Dat blijkt vandaag uit een brief van de Waalse schrijver Thierry Haumont.

De Waalse schrijvers stellen zich over het algemeen de vraag niet waartoe ze behoren. Indien ze haast niets ondernomen om die toestand op te klaren, dan is dat voornamelijk te wijten aan het feit dat dit toch niets aan hun situatie zou veranderen: die van Franstalige schrijvers in de marge van Frankrijk. Op uitzondering van diegenen die de regionalistische weg kozen, verkiezen de Waalse schrijvers -de huidige en hun voorgangers- de reis naar Parijs, van zodra de mogelijkheid bestaat. Daar stellen ze zich voor als Europeanen, als Franssprekenden uit Wallonië of als Walen. Maar ze doen in ieder geval al het mogelijke om te vergeten en te doen vergeten dat hun identiteitskaart nog steeds "Nationaliteit: Belg", vermeldt.

Waalse schrijvers zijn geen "Belgen"

Kortom, ze houden zich eerst en vooral met schrijven bezig. Maar de literatuur produceert niet alleen geschriften. Ze produceert ook theoriën. De meest commentarierende theorie inzake identiteit is vandaag die van de "Belgitude". Waarover gaat het? De uitvinders van dit concept gingen uit van de vaststelling dat de Franstaligen in België weinig spreken over hun samenleving. Waarom laten zij niet merken dat ze tot deze maatschappij behoren? Waarom eisen zij hun lidmaatschap van deze gemeenschap niet op? En is deze "stilte" geen collectief fenomeen? De discussie kon beginnen. Maar de keuze van de term zelf maakte ze onmogelijk, want de term "belgitude", voortkomend uit een progressieve gedachte, werd onmiddellijk gerecupereerd door de unita-

ristische rechterzijde, die hem naar voor schoof als bewijs voor het bestaan van een "Belgische ziel", in de meest burgerlijke betekenis van het woord. Vandaag geldt dié interpretatie voor het grote publiek en ook voor sommige kunstenaars.

De Waalse schrijvers weten heel goed wat de term "belgitude" in het begin betekende. Maar ook al weten ze dat, toch wijzen ze de term met klem van de hand omdat die de notie "Belgen" opnieuw invoert en tegenover die notie voelen zij zich meer dan ooit vervreemd.

Het komt niet zo vaak voor dat een woord de zin van een woord vernielt, maar vandaag zijn de Walen van oordeel dat dit het geval zou zijn iedere keer dat men het woord "België" en zijn afgeleiden zou gebruiken om hen te definiëren, want zij kunnen zich niet herkennen in de kleinburgerlijke en Wallonië miskennende ideologie, verbonden aan deze termen. De afwijzing van de term "belgitude" is dus heel wat meer dan een gril.

Thierry Haumont

Xavier Rombouts

Praag, na de militaire parade.

Een aantal wetenschappelijke artikelen en minstens één monumentaal werk (*Lead and Lead Poisoning in Antiquity*, door Jerome Nriagu van het Canadese Instituut voor wateronderzoek) hebben gewezen op de eigenaardige geschiedenis van het loodverbruik.

Alcohol

Het gemakkelijk verwerken van het metaal verklaart de vroege populariteit van lood voor waterleidingen maar ook voor potten, pannen, vaten, kannen en dies meer. Waarschijnlijk heeft dit soort gebruik geleid tot de ontdekking van een aantal nuttige scheikundige reacties in de bereiding van vooral alcoholhoudende dranken.

De Romeinen versneden hun wijnen met verschillende uitgekookte fruitstropen waarvan de zoete smaak te danken was aan het feit dat ze in grote loden pannen werden gemaakt. Het zo ontstane loodacetaat is namelijk zo zoet als suiker. Een ander derivaat, loodglit (loodoxyde), werd gebruikt om de zuurtegraad van bepaalde wijnsoorten tegen te werken.

Andere historische toepassingen van lood of loodderivaten voor glazuren, verven (wit en geel), medische pleisters en cosmetika zullen ook bijgedragen hebben tot de hoge loodconcentraties die men vandaag nog constateert in eeuwenoude mensenresten, maar de traditionele kunsten van de wijnbouwer en de brouwer, samen met het gebruik van loden waterleidingen, bezorgden onze voorouders ongetwijfeld een quasi-permanent gevaar voor loodvergiftiging.

Dat die loodvergiftiging tegengehouden werd, heeft eerder te maken met de moeilijkheid voor ons lichaam om lood op te nemen. Onderzoek met een kortstondig radioactief loodisotoop, ^{203}Pb , heeft bevestigd dat lood moet worden opgelost om door de darmwanden te worden opgenomen. Andere stoffen in het voedsel, zoals fosfaten, beletten dit door onoplosbare loodverbindingen te vormen. Slechts drie procent van het lood dat men met ander voedsel eet, komt in het bloed terecht. Opgelost lood zonder ander voedsel (bijvoorbeeld in alcoholhoudende drank) wordt echter voor 60% opgenomen.

Dit verklaart waarom bekende historische gevallen van loodvergiftiging eerder met drank dan met eten te maken hebben. De symptomen van dit soort acute vergiftiging waren meestal bekend als de "koliek" - buikkrampen, constipatie en hoofdpijn. In extreme gevallen leidde de

Verantwoorde sluikreclame voor Seca

Reeds honderden jaren vermoedt men, en sinds een paar honderd jaar weet men met quasi-zekerheid dat lood giftig is. Toch komt ons water nog steeds door loden buizen en onze fiere Vlaamse automobilisten moeten het oranje teken van Seca opzoeken, willen ze loodvrij tanken.

ONDERGANG ROMEINSE
RIJK WEGENS LOOD-
VERGIFTIGING...

vergiftiging tot verlamming, dolheid, blindheid en zelfs tot de dood. Reeds in de 17de eeuw legden de Duitsers een verband tussen de "koliek" en het toevoegen van loodglint aan de wijn. Deze praktijk werd verbannen en wie het toch deed, riskeerde de doodstraf.

Een andere ernstige epidemie van "koliek" in 18de-eeuws Engeland werd uiteindelijk in 1767 door de koninklijke lijfarts vereenzelvigd met het gebruik van loden persen en gistingsvaten bij het maken van cider.

Toch verder doen

In het licht van de reeds in de zeventiende en achttiende eeuw gedocumenteerde gevallen van loodvergiftiging is het merkwaardig hoe het grijze metaal nog verder werd gebruikt in allerlei toepassingen. Het is pas sinds 1930, bijvoorbeeld, dat men voor de basis van witte verf titaan-oxyde neemt in plaats van loodwit. Op het

einde van de negentiende, begin van de twintigste eeuw moesten de vakbonden in de pottenbakkerijen een harde strijd voeren tegen het gebruik van loodglazuur.

Des te merkwaardiger is het dat net op het moment dat deze "historische" toepassingen van lood teruggeschroefd werden, men op het geniaal idee gekomen is om lood aan de benzine toe te voegen. Niet omdat dit nodig was, maar enkel en alleen om een beter "performance" te bekomen. Lood in de benzine zou theoretisch gezien veel schadelijker moeten zijn dan lood in het eten, want de stofuitwisseling tussen de longen en de bloedsomloop biedt niet dezelfde bescherming als het spijsverteringsstelsel. Regelmatige metingen van het loodgehalte in het bloed van mensen die meer blootstaan aan uitlaatgassen, tonen inderdaad aan dat dit gevoelig hoger ligt dan het gemiddelde.

Het enige waarover nog discussie kon zijn, was de meetbare effecten van deze loodopname. Een betrekkelijke lage graad van loodvergiftiging is minder opvallend dan de "historische" epidemieën. Wat vooral de aandacht van onderzoekers heeft getrokken, is de mogelijke aantasting van de hersenfuncties, vooral bij kinderen.

Reeds jaren bestaan er in de geïndustrialiseerde landen officiële schattingen van het "veilige" loodgehalte in het bloed. Deze "limietwaarden" werden ook regelmatig verlaagd, in het licht van steeds nieuwe bevindingen die op het nadelig effect wezen van zelfs kleine hoeveelheden lood. Regelmatig ook werden groepen schoolkinderen ontdekt die flink boven de "veilige" dosis lood zaten. Het ging dan meestal om kinderen die langs drukke verkeerswegen woonden, in huizen met loden waterleidingen en soms ook (zoals in Hoboken) in de nabijheid van oude, loodverwerkende fabrieken.

Onderzoek op dergelijke kinderen in 1986 wees op het feit dat zij minder goed presteren in bekwaamheids- en vaardigheidsproeven dan kinderen met minder dan het gemiddelde loodgehalte in hun bloed. Dit was ook zo voor kinderen met een hoeveelheid lood in hun bloed die officieel onder de gevarendrempel ligt, maar boven het gemiddelde. Er is, met andere woorden, geen "veilige" dosis lood. Zelfs een minieme dosis heeft een nadelig effect. Het is toch een merkwaardige samenleving die de prestaties van haar auto's boven die van haar kinderen waardeert.

Frank Winter

• DEBAT •

Rudolph Boehm
antwoordt Frank Winter

Thomas Kuhn en de nieuwe verlichting

In Toestanden 17 had Frank Winter het over de "wetenschappelijke revoluties" van Thomas Kuhn. Professor Boehm van de Rijksuniversiteit Gent wil Winters verhaal over Kuhn hier en daar nuanceren.

Het belang van Thomas Kuhns ideeën in zijn werk over "De structuur van wetenschappelijke revoluties" uit 1962, mag onderschat noch overschat worden. Zij betekenden eerst en vooral een kleine revolutie in het milieu waarbinnen het verscheen: het milieu van het uit Wenen afkomstige en naar Amerika overgewaaid neopositivisme. Het werk verscheen als het laatste deel in de door Rudolf Carnap en anderen opgerichte en uitgegeven "International Encyclopedia of Unified Science". Grof samengevat, stelde het neopositivisme de gang van zaken in het wetenschapsbedrijf als volgt voor: er waren problemen, er waren aanvaarde methodes en maatstaven voor wat als een wetenschappelijke oplossing van een probleem kon gelden; en wetenschappers stelden theorieën of hypothesen voor die met elkaar wedijverden om zoveel mogelijk van die problemen op te lossen en zo goed mogelijk aan de aanvaarde standaarden te beantwoorden. Volgens Kuhn daarentegen vertrekt elk wetenschappelijk onderzoek van een "paradigma" (een "voorbeeld") dat op zich reeds bepaalt welke problemen een oplossing moeten vinden (en welke niet, of niet dringend), welke methodes men daarvoor moest aanwenden en welke soort oplossingen als bevredigend moesten beschouwd worden. Van "wedijver" op een rationele basis kon onder die voorwaarden geen sprake zijn: op cruciale momenten in de "evolutie" (?) van een wetenschap was er tussen de voorstanders van verschillende "paradigma's" geen rationele discussie meer mogelijk. Men kan niet langer van "paradigma's" spreken (zoals ook Frank Winter soms de neiging heeft) alsof dat niets anders was dan een nieuwe naam voor wat de positivisten hypothesen, theorieën, modellen enzovoort noemden.

Er bestaat echter ook geen onmiddellijke aanleiding om zich zonder meer en in alle sereniteit te verheugen over een mooie vooruitgang in de wetenschapsfilosofie die we aan Kuhn zouden te danken heb-

SEKRETARIS VAN BOEHM KRIJGT.
ZWARE DAIL !

ben. Want indien, volgens Kuhn, elk wetenschappelijk onderzoek en elke wetenschappelijke theorievorming uiteindelijk steunt op een of ander "paradigma", en indien de strijd tussen verschillende paradigma's, nog steeds volgens Kuhn, enkel kan beslecht worden "door willekeurige middelen van massa-overreding, geweld inbegrepen", komt onze wetenschap op een volstrekt irrationele basis te staan. Kuhn zelf is kennelijk geenszins gelukkig met die gevolgtrekking uit zijn stelling, maar toch heeft hij ongetwijfeld ermee bijgedragen tot het zich steeds meer verspreidend algemeen relativisme, de steeds meer heersende overtuiging: "niets is waar, alles is toegelaten" (volgens Nietzsche de leuze van de Assassinen). Aan de andere kant is er ook nog de vraag of Kuhn zijn stelling eigenlijk heeft bewezen. Volgens mij is dat niet het geval, zijn stelling en die van het neopositivisme staan tegenover elkaar als twee

"paradigma's" die elkaar niet kunnen "weerleggen". Kuhn is ook bijlange niet zo "erudiet" als Frank Winter veronderstelt; het materiaal uit de wetenschaps-geschiedenis waarop hij steunt haalt hij uitsluitend uit secundaire bronnen, hij laat geen enkele wetenschapper uit ons verleden zelf aan het woord. Soms neemt dat komische vormen aan: bijvoorbeeld beschrijft hij de verhouding van Einstein tot Newton uitsluitend op basis van een eigen omstandige constructie zonder ook maar bekend te zijn met Einsteins eigen uitvoerig betoog.)

Ook beseft Kuhn, blijkbaar een man zonder enige filosofische vorming, niet dat hij in zijn ontdekkingen voorafgegaan werd door Husserl en zelfs door Kant (terwijl hij vermoedelijk door allebei onrechtstreeks beïnvloed is; namelijk langs Karl Popper om, die zichzelf als een Kantiaan beschouwt. Daarom sprak ik, met betrekking tot Kuhn, al van een "kleine" revolutie omdat zijn werk enkel binnen de school van het neopositivisme een "revolutie" voorstelt. Kant en Husserl lieten overigens ook reeds een opening zien om de relativistische consequenties van Kuhn te vermijden.

Belangrijk in dit alles is uiteindelijk enkel het volgende. Het staat nu toch ongeveer vast dat er een dieper probleem van "waarheid" is dan enkel het probleem van "juiste" uitspraken over eender welk "feit". Het probleem van de waarheid is tot het probleem geworden waarover men het in zijn uitspraken eigenlijk moet hebben. Als er geen rationele basis kan gevonden worden voor zo'n themakeuze (wat ik noem: een "topische waarheid"), worden alle andere waarheidsvragen, volgens de geliefkoosde formule van de hedendaagse Franse filosofie, "onbeslisbaar".

Wij zijn aan een nieuwe verlichting toe; het "publiek" legt er zich nog nauwelijks rekenschap van af, niet eens de "intellectuelen" (om maar te zwijgen van ministers en ambtenaren).

Rudolf Boehm

Mark Suykens
(De Wakkere Burger)

Van zwijgplicht naar openbaarheid van bestuur

De bestuurlijke beslotenheid stoelt dus vooral op een houding van de administratie en de politiek verantwoordelijken: volgens sommigen een houding die nog altijd de mentaliteit van de achttiende eeuw weerspiegelt. Die traditie is zo sterk ingeburgerd dat de geheimhouding veelal niet opvalt. De jongste jaren echter werd deze achterhaalde bestuurspraktijk herhaaldelijk gecontesteerd. De voorbeelden zijn legio. De bevolking werd niet tijdig en slechts fragmentair geïnformeerd over de (dreigende) natuurramp na de ongevallen met de kernreactoren in Harrisburg en Tjernobyl. Dat het gezonken Franse schip de Mont Louis radioactief uranium hexafluoride bevatte, werd eerst onthuld door de milieu-organisatie Greenpeace. De Brugse burgemeester hekelde het stilzwijgen van de hogere overheden over de bezoeken van nucleaire duikboten aan Zeebrugge. Een gemeentebtenaar in Schilde werd het leven lastig gemaakt omdat hij overtredingen van zijn bestuurlijke overheid in de openbaarheid bracht. Het uitlekken van de tracé van de TGV bracht Minister De Croo er toe het Hoog Comité van Toezicht in te schakelen om de ambtenaren op te sporen die de zwijgplicht niet gerespecteerd hadden.

België heeft dringend nood aan een aangepaste wetgeving inzake openbaarheid van bestuur en aan een grondige mentaliteitswijziging bij ambtenaren en politici. In het huidige regeerakkoord wordt in het onderdeel versterking van de politieke democratie gesteld dat het principe van de openbaarheid in de Grondwet dient opgenomen te worden en dat er verder ook maatregelen met betrekking tot de actieve en passieve openbaarheid van bestuursdocumenten moeten komen. Op initiatief van de minister van Binnenlandse Zaken Louis Tobback wordt nu een landelijke campagne gevoerd voor een grotere openbaarheid van bestuur. De campagne met als motto "het loket - het ticket" staat symbool voor een goede dienstverlening aan de burger en voor de bereidheid tot meer openheid van het bestuur. Alle pas benoemde burgemeesters kregen als nieuwjaarsgeschenk een klein doorzichtig loket, met als ticket een modelreglement openbaarheid van bestuur. Het gemeentebestuur kan zich

De administratie in ons land wordt gekenmerkt door een lange traditie van bestuurlijke geslotenheid. In tegenstelling tot de Scandinavische landen, de Verenigde Staten, Frankrijk en Nederland legt in België geen algemeen voorschrift aan de bestuursoverheden de verplichting tot openbaarheid op. Anderzijds is er evenmin een algemene regel die de verplichting tot geheimhouding oplegt. Wel zijn er fragmentaire en weinig samenhangende regelingen die, op bepaalde gebieden, ofwel de openbaarheid ofwel de geheimhouding vastleggen.

OPENBAARHEID VAN BESTUUR

hierop inspireren om een eigen reglement inzake openbaarheid van bestuur op te stellen. De campagne is opgezet samen met de drie gewestministers bevoegd

voor de Binnenlandse Aangelegenheden: Moureaux (Brussel), Cools (Wallonië) en Van de Bossche (Vlaanderen). De initiatiefnemers wensen de openbaarheid van bestuur uit de academische sfeer te halen door een brede discussie op lokaal niveau op gang te brengen.

Dit initiatief is ongetwijfeld toe te juichen: door de campagne wordt stilaan werk gemaakt van de broodnodige mentaliteitswijziging bij de administratie en de bestuurders. Hiermee wordt het werk dat De Wakkere Burger sinds tien jaar doet inzake openheid van het lokale bestuur nu verder gestimuleerd door de overheid zelf. Toch dringen zich ook een aantal bedenkingen op. Eerst en vooral mag het voeren van een campagne geen alibi zijn om niet dringend werk te maken van een aangepast wettelijk kader. Het feit dat een eerste poging van Tobback om een wetsontwerp inzake openbaarheid van bestuur te doen goedkeuren in de kabinetsraad door Minister Hansenne (Openbaar Ambt) gecounterd werd omdat dit zijn bevoegdheid zou zijn, zou wel eens kunnen leiden tot een uitstel op lange termijn. Ten tweede mag een campagne naar de lokale besturen ook geen aanleiding zijn om niets te doen inzaken openbaarheid van bestuur op de andere bestuursniveaus (provincie, gewest - gemeenschap, rijk). Het is gemakkelijk om lokale bestuurders tot een grotere openheid te stimuleren, maar essentieel is evenzeer dat er in de rijksadministratie en bij alle ministers een en ander ten goede zou veranderen. De bestuurlijke geslotenheid is juist het ergste op de hogere niveaus terwijl in de gemeenten reeds een positieve evolutie inzake informatiebeleid gegroeid is. Ten slotte mag het feit dat het initiatief (toevallig ?) gedragen wordt door socialistische ministers geen aanleiding zijn om het in een bepaalde hoek te plaatsen. Alle partijen hebben in het recente verleden wetsvoorstellen inzake openbaarheid van bestuur ingediend in het parlement. Uit de praktijk blijkt ook dat er in elke partij voor- en tegenstanders zijn van een grotere openbaarheid. Openbaarheid van bestuur is iets wat ons allen aanbelangt: het is een wezenlijke verbetering en verfijning van het democratisch functioneren van de overheid.

Frank Joostens antwoordt
Koen Raes, Koen Dille, Wim
Van Rooy en Eddy Boutmans

●

“Niet het materialisme maar symbolenstrijd en taalzuivering hebben in de geschiedenis de grootste slachtingen aangericht”

■

*In Toestanden 11 publiceerde
Koen Raes naar aanleiding van
het racisme-debat een uitgebreid
standpunt onder de titel Wie is
bang van het Vlaamse volk?
Drie nummers later verscheen
een “aanvulling” van Eddy
Boutmans, en een dossier over
cultuurrelativisme. Met onder-
staande bijdrage wil Frank
Joostens een aantal
beweringen uit wat voorafging
tenminste “corrigeren”.*

DE VLAAMSE VOLKSAARD !!!

uitziet dan die van Super GB bijvoor-
beeld, dat het geld in een Nederlands
bankkantoor niet uit een loketlade komt
maar via een buizenpost uit een onzicht-
bare kassa wordt aangevoerd? Als dat
'cultureel erfgoed' is, en niet die vage ne-
vel waarin ik onaards verloren loop, dan
weet ik toch nog niet goed hoe ik daarop
een belangenidentiteit moet grondvesten
die ik -mea culpa- niet eens 'beleef'...
Overigens kan je met Gramsci vele kanten

Dat alles een kwestie is van "cultuur"
vernemen we de laatste tijd wel vaker. Bij
de banken, wier façades ondanks (?) de
"crisis" en de CCC de best beschermde
monumenten van het land zijn geworden,
of bij de warenhuisketen GB, waar zelfs
op zondag de zege van het proletariaat met
mythische symbolen wordt beleden, is
warempel sprake van een "nieuwe bed-
rijfscultuur": je vergeet er het stilaan on-
tastbaar wordende geld haast bij, de eco-
nomische en politieke macht die onder
een glanslaag van schijnbaar unanieme
verlangens is weggemoffeld. Het is op dit
punt zaak aan *pragmatiek* te doen, dit wil
zeggen op de gebruikseffecten te letten.
Die aandacht mis ik een beetje in de re-
cente bijdragen die *Toestanden* publi-
ceerde rond racisme, cultuurrelativisme
en sociale waarden. Bovendien werd
daarbij nogal vaak geschermd met een
collectief identiteitsbegrip dat een zekere
mate van 'homogeniteit', 'oorspronke-
lijkheid' en interne 'eenheid' veronder-
stelt, en dat me sinds de inzichten van het
structuralisme en daarna niet langer
houdbaar lijkt.

“Vlaamse volksaard”

Koen Raes beroept zich in zijn uiteenzet-
ting onder meer op de Italiaanse marxist
Antonio Gramsci, en legitimeert zo een
opvallende tweedeling tussen *volkse ge-
voeligheden* of *cultuur* aan de ene kant, en
sociaal-economische omstandigheden en
politiek-ideologische activiteit aan de
andere kant. Die sfeer van volkse gevoe-
ligheden, die bindend is voor elk engage-
ment, loopt voortdurend het risico in de
andere sfeer *misbruikt* te worden. Dat er
met name een "Vlaamse volksaard" be-
staat, en dat die het draagvlak van een
beleefde belangenidentiteit kan en moet
zijn, daaraan twijfelt Raes niet. Die eigen
culturele identiteit *voel* je van zodra je bij
voorbeeld de Nederlandse grens over-
steekt. Het is jammer dat Raes dit gevoel
niet een klein beetje concreet probeert te
maken. Zou het iets van doen hebben met
een andere ruimtelijke ordening, met een
ander coderings- en distributiesysteem
van tekens, gebaren en bewegingen ook,
en is dat alles niet bij uitstek politiek en
economisch bepaald? Met het feit dat
reclame van Albert Heyn er heel anders

uit. Alain de Benoist, die in de jaren ze-
ventig de intellectuele garde van extreem-
rechts in Frankrijk een schijnbaar-res-
pectabele filosofische uitrusting heeft
gegeven, haalt zijn mosterd eveneens bij
Gramsci. En dat deden ook M. Gram-
mens, H.-F. Jaspers en G. Adé toen die, in
een poging van VU-kringen om het ge-
brek aan politieke invloed te compense-
ren met 'culturele' machtsuitbreiding, de
beschamende eindfase van het weekblad
De Nieuwe markeerden. In zijn hoogst
volksverwant pak van dandyeske cowboy
droomde *messire* Adé volmondig van een
'breed Vlaams volksfront'. Destijds
schreef ik over parallellen tussen dit neo-
populisme en neo-nationalisme in pro-
gressief Vlaanderen en de zogenaamde
nationaal-revolutionaire en nationaal-
bolsjevistische tendensen in het Duitse
interbellum. Het stuk vond na enige
omzwerving onderdak bij het *Vlaams
Marxistisch Tijdschrift* waarvan Koen
Raes hoofdredacteur is.

Vervreemdingsretoriek

Hoewel Raes in zijn *Toestanden*-bijdrage
een terecht paar rake klappen uitdeelt -
onder meer waar hij het heeft over de
schizofrene demagogie van een bepaald
soort anti-racisme, of over de vrouwen-
verdrinking die zowel christelijk als is-
lamitisch fundamentalisme kenmerk-
kan ik me niet van de indruk ontdoen dat
ook hij sporen vertoont van het toen ge-
signaleerde verschijnsel. Zo is er de stel-
ling -die een wel zeer paradoxale zweem
van anti-intellectualisme vertoont- dat de
linkse intellectueel zich van de brede
volksmassa's heeft 'vervreemd' door
zich te fixeren op de verzuchtingen van
marginalen en minderheden. Dit ruikt
meteen al naar verordeningen dat mensen
met 'afwijkende' levensnormen zich
maar moeten aanpassen aan het log,
abstract en vooral kritiekloos meerder-
heidsbeginsel dat aan de weldoende
Volksgeist is gekoppeld. Met dezelfde
vervreemdingsretoriek probeert de Britse
Labourleider Neil Kinnock zich van zijn
roerige linkervleugel te ontdoen: den
volke wil een partij voor normale mensen.
Daarnaast stelt Raes dat de westerse lin-
kerzijde de vervreemding in de hand heeft
gewerkt door een kritiekloze houding

tegenover niet-westerse culturen. Afgezien van de vraag of deze bewering wel klopt: ik vrees dat ze zelfs in botsing komt met de eerst genoemde stelling, want precies de (wel degelijk bestaande) kritiek op niet-westerse culturen betreft verschijnselen die ook 'onze' volksaard niet graag ter discussie ziet gesteld.

De meeste moeite heb ik met de wijze waarop Raes het 'basisplatform' voorstelt: het minimum aan 'spelregels', rechten én plichten, waarvan 'men' in een samenleving - een *natie* - de naleving mag verwachten. Bijzonder merkwaardig is het - en het valt in heel wat *Toestanden*-proza op - dat de bestaande burgerlijk-democratische orde, waaraan de natie is onderworpen en haar bestaan zelf ontleent, op geen enkel ogenblik aan kritiek wordt blootgesteld en dus haast impliciet alsoen verworven geheel van 'universele' waarden of principes wordt erkend. Dat terwijl het woord 'klasse' - ik durf niet eens meer te spreken van 'klassenstrijd' - slechts één keer in de tekst voorkomt, en dat dan in een paragraaf - de eerste - die juist de legitimiteit van deze term in twijfel trekt. Verkiezingsuitslagen bezitten plots weer de onaantastbaarheid van het mathematisch 'objectieve' getal; omdat de autochtoon alsoen schaaft het bezit van de identiteitskaart heeft getolcreerd moet de immigrant dat ook maar doen; en alle mannen horen nu eenmaal het leger in te gaan, en wie eraan ontsnapt is natuurlijk een profiteur (wellicht zitten minister Tobback en de Militaire Politie als toezichtsinstanties in het 'basisplatform'?). Het is al integratie en assimilatie wat de klok slaat: in de verte hoor ik zowaar het denken van Arnold Gehlen en Konrad Lorenz aankomen.

De greep van de westerse burgerlijk-democratische ideologie op de meest verspreide rechtsconcepties is overigens veel groter en problematischer dan Raes en anderen laten vermoeden. We vergeten ook al te makkelijk dat de realisatie van een rechtsprincipe, bij voorbeeld het recht op vrije meningsuiting, de gelijktijdige realisatie van nog een hele reeks andere rechtsprincipes veronderstelt, die met de verdeling van materiële en politieke rechtvaardigheid te maken hebben; uit die context geïsoleerd heeft dat ene principe alle betekenis verloren. Verder is de vrijheid van meningsuiting één zaak, de

persvrijheid een andere: er is een enorme technologische hiërarchie ontstaan op het vlak van de ideeënverspreiding, met een overeenkomstige financiële en politieke hiërarchie, zodat communicatievermogen een kwestie is van macht en kapitaal. Van rechtvaardigheid is persvrijheid dus maar zelden een uitdrukking. Hetzelfde geldt helaas voor het vrij verkeer van

DE OPLOSSING VOOR APARTHEID:

mensen en goederen. In een economische wereldorde van multinationaal kapitalisme, met haar onafgebroken concurrentiestrijd om afzetmarkten en de steeds weer bewust verschoven compartimentering van schaarste en overvloed, blijft het een relatief geregeld vrijheid die echter in toenemende mate voor een tragische bestendiging en creatie van onvrijheden zorgt.

Wereldrevolutie

Marx kende slechts één remedie tegen het cosmopolitisme van het kapitaal: de wereldrevolutie, het cosmopolitisme van de arbeid, van een klasse die het gros van de mensheid uitmaakt, en die haar dagelijks bestaan moet afkopen met zoniet materiële, dan toch structurele slavernij (een slavernij waaronder het relatief schaarse bezit van een auto of een video-set ook niet meer dan een aalmoes is). Door begrenzing tot protectionisme gedwongen maakte Lenin van die revolutie het socialisme in één land, of wat daarvoor moest doorgaan, want zo had Marx het niet bekeken. "Geen enkele socialistische revolutie zou het zonder een dosis nationalisme hebben gehaald", aldus Raes, "het nationaliteitsvraagstuk blijft de socialistische praktijk als een rode draad begeleiden". En voor eeuwig onmogelijk maken, ben ik geneigd er aan toe te voegen, want hoezo, welke socialistische revolutie heeft het gehaald? Een natie-gebonden socialistische revolutie is een *contradictio in terminis*, en wel omwille van de hoger genoemde wereld-

orde waartegen men niet als begrensde autarkie kan optomen. Tenzij in een permanente staat van militarisering en welvaartsontbering, waarvan de negatieve sociale effecten elk idee van socialisme vanzelf weer vernietigen. Alleen de wereldrevolutie kan een reële voorwaarde tot het socialisme creëren. En hoewel ik om allerlei redenen denk dat zo'n wereldrevolutie eigenlijk niet voor het menselijk ras is weggelegd, de nood aan een rechtvaardige maatschappelijke orde blijft zolang er mensen leven. Alleen daarom al, en precies *als utopie*, mag het socialisme niet ophouden een bron van kritische legitimatie te zijn, als een normatieve limiet waarnaar we ons handelen kunnen richten en waaraan we onrecht kunnen meten om het af te wijzen.

Op de wat overhaast besluitende eindparagraaf na maakt Koen Dille op de middenpagina van nummer 14 een erg doordachte analyse van de kennistheoretische en morele paradox van het cultuurrelativisme en van elke anthropologie. Volledigheidshalve voeg ik eraan toe dat het cultuurrelativisme in het neo-liberale gedachtengoed soms een onvermoeide bondgenoot vindt: de gemeenschappelijke basis is het zogenaamde 'anti-totalitaire' en 'anti-regulatieve' verzet tegen elke utopie en tegen elke daarop gestoelde egalitaire gerechtigheids-ethiek. Zo verbindt een rode draad onder meer de neo-liberale economist Friedrich Hayek, het nieuw-rechtse denken van zowel Julien Freund (*Utopie et violence*, 1978) als Hermann Lübbe (*Fortschritt als Orientierungsproblem*, 1975) en het mystiek-'ecologische' en ronduit fascistoïde cultuurrelativisme van onder meer Jean-Jacques Wunenburger (*L'Utopie ou La Crise de l'imaginaire*, 1979) en Irving Fetscher (in *Merkur* 322, 1973). De herwaarding van Daniel Bells these over de onstuitbare annihilatie van alle ideologie reken ik graag bij diezelfde anti-utopische *nouvelle vague*.

Desondanks heb ik heel wat bedenkingen bij Wim Van Rooy's jubelende onthaal van Alain Finkielkraut en diens schoolmakende tirade tegen het cultuurrelativisme. De these van Finkielkraut brengt geen verrassend nieuwe inzichten, terwijl zijn alternatief elke zin voor sociaalhistorische nuance en perspectivering mist: hij bevraagt op geen enkel ogenblik de

specifieke mogelijkheidsvoorwaarden van zijn eigen discours. Van Rooy doet dat evenmin, waarbij de vlag van het 'universalistische en in wezen internationalistische (!) verlichtingsdenken' in het immateriële ijlē laat wapperen (op dezelfde wijze 'vergat' Herman De Coninck onlangs dat het neon-verlichte vers van Lucebert boven de Rotterdamse horizon goed en wel op de hoofdzetel van een grote levensverzekeraar verankerd zit). Sinds de uitwerking van Habermas' ideeën over de openbaarheid (bij voorbeeld in *Terry Eagletons The Function of Criticism*, of Peter Hohendahls *The Institution of Criticms*, respectievelijk 1984 en 1982) horen we stilaan te weten dat het Verlichtingsdenken oorspronkelijk een klasse-instrument was van de opkomende Europese burgerij die de partijdigheid van haar idealen handig verhulde onder een hypothetisch 'algemeen belang'. Door dit te verzwijgen komt Finkelkrauts 'cosmopolisme' en recht op 'individuele' vrijheid in contradictie met zijn eenzijdig *dédain* voor de populaire cultuur. Maar

dit is een verhaal apart, dat ik wegens plaatsgebrek graag aan andere deelnemers in het debat overlaat.

Taal

Het euvel van de abstractie markeert tot slot ook het Daens-activistisch 'totaalprogramma' van Eddy Boutmans in hetzelfde nummer 14. Dat de ambivalente erfenis van onder meer Tolstoj en Charles Péguy hier sterker doorklinkt dan me lief is, heeft ongetwijfeld mijn analyse van dit stuk gekleurd. Ik beperk me tot de passage die stelt dat 'onze Vlaamse en Europese' *eigenheid* in de eerste plaats 'bedreigd' wordt 'door plat materialisme' en 'door angelsaksificatie'.

'Eigenheid' is een typisch mythisch begrip, restant van een statisch, krampachtig middelpuntzoekend oorsprongsdenken. Met name de taal is géén vat van authentieke zuiverheden die in hun daaropvolgend gebruik altijd een beetje door jammerlijke aantasting van buitenaf worden bedreigd. Elke taal is altijd al een dynamisch veld van zeer heterogene gebruiks-

vormen, en geen linguïstische grenspolitie zal daar ten goede wat aan veranderen. In het Turks heet een autobus *otobüs* (en die rijdt niet op *benzin* maar op *mazot*). Een en ander leert misschien iets over de economische en technische ontwikkelingen van Turkije. Wat je daarbij ten hoogste kan verlangen is dat die *otobüs* ooit in vrijheid en zelfbeheer wordt geproduceerd en dat de opbrengst van de *mazot*-verkoop niet aan Exxon maar aan de gemeenschap zou toekomen. De rest is niet meer dan het verhangen van naam-bordjes, en de 'culturele' revoluties van China en Cambodja hebben intussen duidelijk gemaakt waartoe dit soort obsessie leidt. Niet het (dialectisch) materialisme maar symbolenstrijd en 'taalzuivering' hebben in de geschiedenis de grootste slachtingen en de verschrikkelijkste ellende aangericht. Laten we dus het geëmmmer over verloren eigenheid maar uitstellen tot na de wereldrevolutie. *Erst kommt das Fressen*, om het met een Duitse toerist in Ethiopië te zeggen.

Frank Joostens

Dag meneer Gerlo,

Elke moord is een schandaal, ook de moord die begaan wordt "in officieel uniform onder trompetgeschal", om Voltaire te parafaseren. Het is vreemd dat voor- en tegenstanders van de doodstraf vanuit een gemeenschappelijk respect voor het leven tot onverzoenlijke standpunten komen. In *Het Laatste Nieuws* van enkele weken geleden publiceerde u een pleidooi voor de doodstraf. Dat is uw goed recht, maar ik erger me grijs aan de platheid en de slijmerigheid waarmee u dit doet.

Een goede (linkse progressieve) vriend van mij is ook een verdediger van de doodstraf, en hij heeft daar in dat milieu enige moed voor nodig, maar u niet, al beweert u dat wel, want u toetert gewoon de mening van de groep waar u bij hoort, en die is niet links, niet progressief, en niet in de verdrukking. De zin "In een land waar zoveel vermoord wordt als in België", net alsof het hier erger is dan waar ook, is stinkende demagogie. Even ordinar en gelijkhebberig is ook de wijze waarop u wil afrekenen met het argument van de onherstelbaarheid van het vonnis:

Dueloog

Fernand Auwera

Doodstraf

"Vanzelfsprekend mag in geval van twijfel of onvoldoende bewezen schuld de doodstraf nooit worden uitgevoerd", terwijl u pertinent goed weet dat dwalingen en vergissingen altijd al zijn begaan en onvermijdelijk zijn, en elk vonnis hoe dan ook mee bepaald wordt door de toevallige factoren en de kwaliteit van de advocaat die men zich kan permitteren. De door u aangeklaagde moord op Leonore is afschuwelijk. Die in Leuven op een Afrikaan eveneens.

Voor een universitaire persoonlijkheid met het prestige van ex-rector is de weerlegging van het argument dat de doodstraf helemaal niet afschrikwekkend werkt meer dan beotisch: "Persoonlijk geloof ik daar niets van, op grond van wat ik rondom mij hoor en omdat het strijdig is met het gezond verstand." Dat is geen argument, dat is een pretentieuze vorm van analfabetisme.

Ik las, in *Vrij Nederland*, onlangs een reportage over de publieke onthoofding

van een misdadiger in Riaad. Ginds beweert men dat ook diefstallen en aanrandingen er zeldzaam zijn, dank zij het afhakken van handen en voeten. Als u consequent bent dan moet u dat systeem, blijkbaar efficiënter dan gevangenis, hier ook maar verdedigen. De doodstraf is de triomf van "de hypocrisie van de afstand". Ik heb namelijk ook een "wet" of theorie ontwikkeld: "Een misdadiger wordt schuldiger naarmate hij dichter bij zijn slachtoffer staat". Wie iemand wurgt, krijgt dus de doodstraf, de fabrikant of industrieel die uit winstbejag mensen kinetisch kapot maakt (of een leven door ziekte onleefbaar maakt) niet. Ook de voltrekking van de doodstraf wordt op een afstand gehouden: wel uitvoeren, maar niet publiek. En vooral: wel pleiten voor de doodstraf, maar dan op voorwaarde dat men ze niet zelf moet voltrekken. Of wel?

N.B. In mijn vorige Dueloog liet de zetter de namen van Dirk Van Babylon en Herman Brusselmans wegvallen. Die heren komen ook voor in het overzicht van de Nederlandse literatuur door Diny Schouten in de Snoecks van dit jaar.

De opmaak van Toestanden zou te eenvormig zijn en te weinig aanzetten tot lezen. Daar is met Scritto over gesproken en die heeft een aantal verbeteringen aangebracht. Ook de redactie gaat op retraite om de eerste 20 nummers te evalueren en in te gaan op bemerkingen. Toestanden wil immers groeien in nauwe samspraak met de lezers. Reacties zijn nog steeds zeer welkom.

Dueloog

Hubert van Lier (Antwerpen): "Ik schrijf deze brief aan de heer Auwera, om het duel met de Nederlanders tot een fikse rel te kunnen uitbreiden. De Nederlanders hebben als het hen past, helemaal geen hekel aan discriminatie. Ze schreeuwen wel moord en brand als het hen te beurt valt. Daarbij zijn het specialisten in het zien van een doorn in iemand anders oog. Ik denk alleen aan taal- en letterkunde en wil mijn redenering zeker niet opentrekken naar alle domeinen.

Wat Snoecks met zijn literatuurlijst doet, is gewoon de uiting van het onderbewuste misprijzen voor de Vlamingen en hun schrijfkunst. Het is zelfs een mentaliteit, die je in 'Van Dale' terugvindt. Die staat bol van gallicismen, die zij goedkeuren, omdat de eerste de beste Noordnederlandse vierderangsauteur ze gebruikte.

Hun lef steunt natuurlijk op de misvatting dat zij alleen het correcte Nederlands hanteren. In *De Standaard* van 21-4-88 maakte E. Berode trouwens van ons aller Van Dale bijna gehakt, onder de titel "Jammer maar helaas".

Dautzenburg van *De Volkskrant* is ook zo'n felle jongen. Hij sprak over het "schabouwelijk Nederlands" en het "speciaal soort Nederlands" van Jos Vandello, aanleiding om alle Vlamingen een veeg uit de pan te geven. Maar als je die taalkunstenaar dan een briefje terugschrijft is er geen plaats meer in één hunner rubrieken. Zo laten de helden zich kennen! Wat me toen ook wel verwonderd heeft, is het feit dat het Verbond van Vlaamse letterkundigen daarop niet gereageerd heeft, want het is een geestes-toestand met vele gevolgen.

Zou het niet stilaan tijd worden dat de Vlaamse filologen aan een alternatief voor de 'van Dale' beginnen werken? Het

vooruitzicht van een dalend verkoopscijfer zou de samensteller wellicht tot vriendelijker gevoelens bewegen. We heb-

ben ons hondervijftig jaar lang tegenover de Franstalige cultuur overeind gehouden, die de Vlamingen even kleinerend tegemoet trad, dat we heus niet zullen sneuvelen onder de benauwende enggeestigheid van enkele taalproducenten.

N.B. Er werd een zuidelijke afdeling gesticht van de Maatschappij der Nederlandse letteren -ook bestemd voor België- in het voorlopig bestuur zetelt geen enkele Vlaming! Van hooghartigheid gesproken."

De Morgen

Yon Fleerackers (Antwerpen): "Voorts lijkt een anti-SP houding niet bepaald een niet noodzakelijk een garantie voor onafhankelijkheid." Twee keer moest ik slikken bij het lezen van deze woorden van Paul Pataer over de samenstelling van de Stichting De Morgen (T. nr 19). Spant hij hier niet het paard voor de wagen? Met de afwezigheid van partijpolitieke bemoeizucht in een waakhond-stichting zoek je hoogstens naar voorwaarden voor onafhankelijkheid -laat staan garanties- welke in de praktijk nog moeten waargemaakt worden. Enkel door zich terug te trekken zou de SP de krant immers een dienst kunnen bewijzen.

De aanwezigheid van de SEVI-directeur in het Stichtingsbestuur noemt de man van PAKS dan toch weer "verantwoord gelet op de historische banden van de krant met de socialistische beweging." Ook al beweert hij bij hoog en bij laag dat slechts één lid tot de SP-stal kan gerekend worden, tel ik zelf grofweg vier van de negen bestuursleden bij diegenen die voor een belangrijk deel van hun inkomen afhankelijk zijn van deze Socialistische

Gemeenschappelijke Aktie (nl. Debunne, Mangé, Mulier en Stroobants). Dergelijke rekensommetjes gaan echter volledig voorbij aan de grond van de zaak. Zowat iedereen die de overname van De Morgen van op een afstand volgt, voelt wel met de natte vinger aan dat dergelijke Stichting met heel wat handicaps de koers van de krant zal moeten verdedigen, eerder als een weeskind dan als een waakhond.

Ikzelf takseer de waarschuwende woorden van Walter de Bock, de cynische cartoons van Zak en het standpunt van Eric Corijn als dichtter bij de werkelijke toedracht. Trouwens, een onverbeterlijk optimisme bij ongeveer alle recente ontwikkelingen, is dat niet één van de fundamentele gebreken van De Morgen?

Akkoord je kan niet naast de lijn gaan staan en bij de pakken blijven zitten. Maar volgens mij zou de krant meer geholpen zijn met beroepsmensen uit de sector (Daniël Buyle bijvoorbeeld) in zijn wakende stichting, dan al dan niet partijmensen die in ieder geval in hun dagelijkse beslommeringen nauwelijks met problemen van journalistieke deontologie te maken hebben. Professionals dus. Dan bestaat de kans trouwens dat mijn dagelijkse nieuwsbron diepgravende, kritische en degelijk afgewerkte artikels gaat schrijven over alle Belgische partijen, vergelijkbaar met de Volkskrant over de PvdA op 14-1-89.

Dan is er misschien ook nog wat te beleven in een dergelijke Stichting, en blijft ze niet beperkt tot wat ze in mijn ogen zal worden, nl. een doekje voor het bloeden." *Zonder aan de grond van het argument te willen raken: Debunne leeft nu van een pensioen en Mulier werkt voor "Omschakelen". En de cynische cartoons van Zak hebben we gepikt uit De Morgen ten tijde van het failliet twee jaar geleden!*

Ciao,
Lafargue

P.S. Gelezen en uit de context gehaald: "Op het gebied van de ideeën zijn de achttiende-eeuwers onze tijdgenoten" (Fernand Braudel)

De hond van Pavlov

De kat met 9 levens

De Morgen is weer voor een poosje uit de brand. Dankzij de lieve liberalen werd een faillissement vermeden (wat U al wist) en hoefde Paul Goossens niet de gevangenis in (wat U nog niet wist, maar leest U er het vennootschapsrecht eens op na). Goossens, de kat met de 9 levens. Goossens, de onverwoestbare. Goossens, het geschonden gezicht van de krant. Maar niet iedereen heeft de 10 turbulente jaren van de krant overleefd, bij wijze van spreken dan. *Krantencolofonuitpluizers* zoals ik, houden de namen bij van zij die verdwenen, om welke reden dan ook. Zes directeurs én een stuk of 20 promotiemensen en redactiebedienden, daarover vallen we natuurlijk niet. Net zoals we niet zwaar tillen aan het kwart miljard of meer aan kapitaal dat er in 10 jaar is *doorgesjast*.

Maar -en dat is veel erger- De Morgen heeft ook haar eigen jongen opgegeten: de redacteurs van het blad. In het vaktijdschrift "Journalist" stond onlangs nog een onvolledige en gedeeltelijk onjuiste lijst van redacteurs *in vaste dienst* die het afbolden dan wel ontslagen werden. Mijn lijst is veel langer en correcter. U wil 'm wel lezen, goed, U zult 'm krijgen. Jos De Man, François Geudens, Liesbeth Cooy-

ZAK NIET WEG TE KRIJGEN
UIT "DE MORGEN"

mans, Toon Van Severen, Dis Van Cauwenbergh, Frans Wauters, Swa Collier, Wout Pittoors, Louis Van Dievel, Dirk Van den Bogaert, Rosanne Germonprez, Jaak Vandijck, Roland Lebuf, Pierre Van der Poel, Paul Moyaert, Bob Van de Voorde, Frans Bayens, Ignace Van Nevel, Philippe De Coene, Paul Geerts, Marc Ruyters, Jacky Huys, Paul Ponsaers, Gerry De Mol, Agnes Goyvaerts, Doreen Espeel,

Jan Van Doorslaer. Vijftientig namen in willekeurige volgorde. En geen slechte redactie, als U het mij vraagt. Van de pioniers van 1978 schieten er nog precies 7 namen over, met Goossens erbij. De Morgen wordt nu -net als Toestanden- gemaakt door *een schare van medewerkers*. (Hoofdredacteur, dit was het verplichte grapje in de column!!!) Onderbetaald en overwerkt, maar met een enthousiasme om stenen te breken, u kent dat (of u kent dat niet, mij kan het niets schelen). Zouden nu al die verdwenen journalisten bedienden ongelijk hebben gehad, verkeerd zijn geweest, lui, onbekwaam of aan de drank?! En zou Goossens dan al die jaren de enige zijn geweest met het juiste doel voor ogen, de enige rots in de branding, *vadertje Morgen*?! Ik ben zo vrij daaraan te twijfelen. En ik ben zo vrij erop te wijzen dat Paul Goossens bij het volgende conflict in, over, of met de krant, niet meer met gierige politici of goedgeefse lezers zal te maken hebben, maar met directeur-generaal Rik Duyck van uitgeverij Hoste. Van die meneer zult U nog horen.

Bobby Pavlov

Toestanden

Zespenningenstraat 49 (013)
1000 Brussel
tel 02/513 02 16
elke vrijdag uitgegeven
door Uitgeverij Zijdellings C.V.

directeur : Eric Corijn
hoofdredacteur : Jan Van Kerkhoven
eindredactie : Karin Pairon en Eric Goubin
redactie : Koen Dillie, Francine Mestrum,
André Mommen, Wim Van Rooy,
Jef Vermaere, Frank Winter.
tekenaars : GAL, Morbus, Quirit
vormgeving : Scritto

bijgestaan door een redactieraad
en een schare medewerkers

Zakelijke leiding : Koen De Visscher

jaarabonnement : 2400F - 170fl
of een permanente opdracht
van 200F - 14fl / maand
rek. nr 001-1762098-72
van Zijdellings CV
Brussel

verantwoordelijke uitgever :
Paul Eyben,
Brouwerstraat 16
3590 Hamont-Achel

Toestanden

"Weeckelycke Tydinghe"

Een jaarabonnement op TOESTANDEN kost 2.400 F.
Je betaling spreiden kan ook
door je bank een permanente opdracht te geven
van 200 per maand.

Naam

Voornaam Tel

Straat nr bus

Postnr Gemeente

Ja, ik neem een abonnement

2.400 F 1 jaar
200 F per maand (met een
permanente opdracht)

Ik betaal

- via storting van 2.400 F
op 001-1762098-72
- met bijgevoegde cheque op
naam van Uitgeverij Zijdellings
- na ontvangst van een formulier
voor een permanente opdracht

en stuur "Weeckelycke Tydinghe" naar TOESTANDEN,
Zespenningenstraat 49, bus 13 te 1000 Brussel

Toestanden 20

Kandidaat-Voorzitter

François Janssens maakt zich klaar om het ABVV te gaan leiden. Leiden? Lijden! Bob Hanqué maakt terzake de balans op. Pag. 3.

Président-Fondateur

Mobutu maakt er een potje van. Hij speelt een partijtje internationale blufpoker, met België als joker. Pag. 4-5.

Wonderboy-Charlatan

De stuitbare opgang van Carlo De Benedetti en zijn teamgenoot André Leyssen, Guest-stars in ons feuilleton over recente herstructurerings van het kapitalisme. Pag. 7.

Afrikaan-Chinees

De Afrikaanse studenten hebben het niet makkelijk in China. Het racisme viert er hoogtij. We praten met één van de slachtoffers op pag. 9.

Journalist-Doctor Honoris Causa

Hoe Tony Van Den Bosch het er van af brengt in De Zevende Dag vertelt Marianne Mertens U op pag. 14. Van Den Bosch is nog lang geen Doctor Honoris Causa. Jacques Derrida is dat wél. Pag. 11.

Ooievaar-Kuiken

De ooievaar brengt ons VTM als kuiken. Het verleden en het heden van VTM, gebundeld in een dossier. Inclusief een interview met VTM-journalist Daniël Buyle. Pag. 15-18.

Dictator-Nepotist

Wie dacht dat Ceausescu het in Rocmenië alleen voor het zeggen had, komt bedro-

gen uit: zijn hele familie heeft het voor het zeggen. Pag. 19-20.

Markiezin-Vrouw

Het Brussels Kamertoneel speelt "Madame de Sade" van Mishima. Toestanden gaat in gesprek met de zes actrices op pag. 21-22.

Cultuurrelativist-Racist

Het racismedebat gaat door. Frank Joostens heeft zijn zeg op pag. 27-29. Maar ook Rudolf Boehm, Mark Suykens en Fernand Auwera hebben iets te zeggen. Wetenschappelijke revoluties, openbaarheid van bestuur, een doodstraf-brief aan Aloïs Gerlo op pag. 25,26 en 30.

Volgende Week in Toestanden

* Reportages vanuit Zuid-Afrika en het stripfestival in Angoulême

* Het Centrum Leo Apostel over discussiecultuur

Het Laatste Woord

